

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI

UTGIFVEN AF

PÖNTUS E. FAHLBECK

Pris för årgång 6 kr.
Lösnummer af detta häfte kostar 2 kr.

LUND
STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION
DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP.

Prenumerationsanmälan.

Statsvetenskaplig Tidskrift utkommer under 1912 efter samma plan och under samma ledning som innevarande år.

Tidskriften skall, med undvikande af ett alltför strängt anlitande af den vetenskapliga framställningens yttre former, likväl städse söka meddela ett fullt vetenskapligt innehåll dels genom *uppsatser* i politik — detta ord taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels genom kortfattade *meddelanden* från hithörande områden. Tidskriften kommer dessutom att meddela kortare *anmärningar* och granskningar af nyutkommen statsvetenskaplig litteratur, hufvudsakligen svensk men vid förekommande tillfälle äfven norsk och dansk.

Tidskriften vill för öfrigt, utan att sluta sig till något parti och utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling och gedigenhet i innehållet, och härutinnan vågar den ock hoppas på framgång, då från olika håll bidrag utlofvats eller eljest för framtiden ställts i utsikt af vårt lands mest framstående författare på statsvetenskapernas område.

Tidskriften kommer att redigeras af undertecknad med biträde af Biblioteksamanuensen K. TYNELL såsom redaktionssekreterare.

Tidskriften utkommer i 5 häften om året, omfattande minst 20 ark. Prenumerationspriset blir såsom hittills 6 kr. för år. Lösa häften säljas i mån af tillgång till ett pris af c:a 50 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt hos «Redaktionen af Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck utan angifvande af källan förbjudes.

Lund i november 1911.

P. Fahlbeck.

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI

UTGIFVEN AF

PONTUS E. FAHLBECK

FJORTONDE ÅRGÅNGEN

1911

LUND

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION

Litteratur.

	Sid.
MARCUS, M., Den svenska tobaksindustrien år 1908. — Af Emil Sommarin.....	366
PALME, OLOF, Undersökning om den proportionella valmetoden vid 1910 års landstingsmannaval. — Af Knut Tynell	165
ÅSTRÖM, ADOLF, Valkretsordningen för Riksdagens första kammare. I. Öfvervalkretsarna för första kammaren. — Af Birger Wedberg	62

Strödda meddelanden.

Öfverproduktion af lagar i Förenta Staterna	69
»Drottning Annas lag»	70
Nya Zeelands politiska lif.....	71
Frågan om prortionella val i Schweiz	72
Brist på arbetare i landtbruket i Brandenburg	72
Den engelska parlamentskandidatens »election adress»	231
Valen till det danska folketinget	232
Olika öbstruktionsmetoder	289
Persiens författning af år 1906	290
Sträfvandena att införa ett parlamentariskt styrelsesätt i Tyskland ...	291
Egyptens författning	292
Proportionalvalen i Schweiz	293
Frågan om införande af referendum i England	293
Skandinavernas betydelse i Förenta Staternas statslif	294
Den japanska industrien	295
Kommunalsocialismen i Italien	295

Extrahäfte.

HÖJER, NILS, Till frågan om uppkomsten af 1809 års regeringsform.

Regementet i Sverige.

Af

Professor C. A. Reuterskiöld.

Utan regering kan ett land icke trifvas och en stat icke bestå. Men med regering förstås härvid naturligen ingalunda den institution — monark, president, råd — som är eller skall vara organ för regeringsmakten, utan själfva denna makts utöfning genom sagda organ eller hvad man mera uttrycksfullt kan benämna regementet i landet och staten. Vår tid har emellertid till synes mer och mer börjat glömma skilnaden mellan regeringen såsom regementsorgan och regementet själf och vill söfva sig in i tron, att blott en regering formelt finnes, så är detta alldeles nog och för dess regemente bör ingen plats finnas. Grunden till detta förhållande ligger i öppen dag: den är att söka i parlamentarismen såsom konstitutionalismens vrångbild och i den kolarthro på folkrepresentationernas förmåga att göra allt eller åtminstone att göra det som göres bättre än hvarje regering. Liksom en gång Frankrikes konung väl fick vara konung men icke handhafva det verkliga regementet, så anses numera nästan hvarje regering i de af parlamentarismen eröfrade eller hotade staterna väl få till namnet vara regering, men till gagnet endast handla som folkrepresentationens verkställande organ. Och då folkrepresentationen själf aldrig varit och aldrig kan vara skickad att utöfva regementet, så blir den själfklara följd, att regementet ligger nere, huru mycket som än talas, tryckes och förändras. Statsverksamheten, som till sin egentliga natur är förvaltning, har i våra dagar

koncentrerats i lagstiftning, och så har ytterligare den missuppfattningen fått rot och fäste i det allmänna medvetandet, att lagstiftningen kan råda bot på allt och allt ondt kan botas med ny och efter tidens härskande idéer förbättrad lagstiftning. Den faktiska erfarenheten, att de utmärkta nya lagarna sällan bli långlivade och esomoftast måste göras om, därför att det lefvande lifvet icke bryr sig om att följa dem och intet regemente gör dem lefvande, fäster sig ingen vid.

Men i de länder, där parlamentarismen ännu icke trängt igenom vare sig i den skrifna eller praktiserade författningen eller i det allmänna medvetandet, enkannerligen i Preussen, där utöfvas ännu ett verkligt statsregemente landet och staten till gagn och fromma, huru illa än detta regemente af parlamentarismens svurne troskämpar utmålas och förtalas. Och där är förvaltningen hufvudsak, liksom den äfven där fortgående lagstiftningen på helt annat sätt förverkligas och på helt annat sätt motsvarar just det landets behof. Till dessa stater, hvilkas författning icke vet af parlamentarism i någon form, hör principiellt äfven vårt eget Sverige. Men det säregna förhållandet är här rådande, att regeringen i Sverige under en lång tid, särskildt senare delen af 1800-talet, frivilligt afstått från regementet utan, att riksdagen ändock begagnat tillfället att i praktiken genomföra parlamentarismens idéer. Det har varit en stillaståendets tid och ingen har varit rätt medveten om situationens betydelse och olika utvecklingsmöjligheter. Först 1905 års politiska kris, då Norge *just i följd af regeringsmaktens fortsatta bristande regementsutöfning*, utan Sveriges vilja, själf löste sig från sitt, nästan 100-åriga heroende af Sveriges krona, gjorde t. v. slut, också på stillaståendet här i riket. Men därmed inleddes tillika en kampens och stridens ära i Sveriges inre politiska lif, i thy att efter uppvaknandet, regeringen mer eller mindre medvetet och afsiktligt sökt återtaga regementet, medan samtidigt riksdagens radikalare element ej blott velat förhindra, detta, utan därjämte positivt sökt begagna just de möjligheter till parlamentarismens genomförande efter moderna schabloner, som den föregående tiden öppnat men riksdagen dittills ej begagnat. Det är midt uppe i denna strid vi nu stå, och därför är det heller icke utan grund som det s. k. liberala partiet gjort

de till synes så ofruktbara författningsfrågorna till en hufvudpunkt på sitt program, under det att motsidan velat stödja regeringens nya regementspolitik i den mån denna verkligen målmedvetet inriktats på regementets återtagande, — något som kanske ej alltid varit fallet. Det är två principiella motsatser, som här mötas: den ena, stödd på erfarenheterna från 1800-talet, tror icke på möjligheten af ett regemente genom regeringen och alldeles särskildt konungamakten, utan önskar lägga regementet hos representationen; den andra, stödd på århundradens erfarenheter och tingens egen natur, tror icke på möjligheten af ett regemente genom representationen och alldeles särskildt dess radikala majoritet, utan önskar ett återupplifvande af det *nationella-svenska kungadömet* *regemente*. Det är säkerligen blott en tidsfråga när striden föres öfver på ett annat plan: republik eller monarki — varsel därom hafva redan förnummits. Ytterst beror stridens utgång af den ställning konungamaktens uföfvare själf komma, att intaga: konungen är väl enligt grundlagen fri från allt juridiskt ansvar, men detta är icke det samma som den härskande meningen lär, eller att han skulle vara för regementet oansvarig. *Tvärtom bär den svenske konungen såsom alltid ett personligt och eget ansvar för sitt regemente, ehuru detta ansvar icke kan i rättslig form utkrävas.* Situationen i Sverige nu liknar i hög grad den i Norge under 1880-talet — och kungamaktens ställningstagande nu kan lätteligen få liknande följder som inträdde 1905 i Norge.

Den allmänna opinionen, hvilken i våra dagars samhälle blifvit en makt af större betydelse än någonsin förr, omfattar i regel med sina sympatier främst dem, som försvara en existerande frihet mot verkliga eller förmenta angrepp, men är gemenligen mindre benägen att skänka dem sitt stöd till den verkan, detta stöd hafva kan, hvilka angripa en annans rätt, såframt nämligen denna rätt själf af samma opinion fortfarande erkännes. Otvifvelaktigt är det därför ett om viss klokhät vittnande drag hos parlamentarismens förkämpar, att de i den strid, som pågår, mestadels söka så vända tingen, att det till synes allenast är riksdagens välgrundade rätt som de energiskt vilja försvara ~~emot obefogade maktutvidgningstendenser~~ hos regeringen. *Att det i själfva verket förhåller sig tvärtom, att regeringen blott ånyo sökt taga i*

utöfning det regemente, som den konstitutionelt har verklig rätt och plikt att utöfva, det är något, som hälst borde förglömmas, och som tyvärr allt för ofta glömmes, ej minst just därför att regementet varit så länge hvilande. Väl skulle ej utan skäl kunna sägas, att om regeringen i lång tid själf uppgifvit regementet, så har den därigenom ock kringskurit sin egen rätt och skapat en ny ordning, som den icke ensidigt borde få bryta. Men felet i en sådan tankegång ligger däri, att denna ordning eller rättare denna bristande ordning icke är identisk med den parlamentarism, som samma sidas män vilja införa, och att därför ingen riksdagens parlamentariska rätt på detta sätt trädes för nära. Skall Sverige komma ut ur en stillaståndets försumpning, så måste det tillstånd, som karakteriserade slutet af 1800-talet, ovilkorligen ändras och brytas, d. v. s. ett regemente åter utöfvas, vare sig af det organ, som författningen härtill utsett, kronan, eller af något annat. Och gifvetvis är det i detta sakernas läge kronan, som har både rätten och plikten att taga regementet, äfven om därigenom afstänges den möjlighet till parlamentarismens införande, som det föregående tillståndet öppnat. Eller m. a. o. kronan har en gång genom sin politiska passivitet beredt riksdagen faktiska tillfällen till parlamentarismens införande, ehuru riksdagen, tack vare sin sammansättning, icke begagnat dessa, och sedermera har kronan, som det synes, funnit för rikets väl gagneligast att icke längre hålla dylika tillfällen öppna — huru länge, är ju ej härmed sagdt. Det är en *faktisk* förändring, det är onekligt, men den innebär icke strid, utan öfverensstämmelse med det svenska statsskickets grundsatser.

Däremot måste på det skarpaste understrykas, att *de liberala och radikala riksdagsgrupperna uppenbarligen själfva gått till angrepp*, i och med det att de ej blott sträfvat att bibehålla den tidigare regementspassiviteten från regeringens sida utan tillika sökt begagna den samma för sina syften i parlamentarismens tjänst till utvidgning af riksdagens makt och inflytande på ej blott lagstiftningen, där den redan är så där tämligen obestridd, utan än ytterligare på förvaltningen. Det är helt förklarligt att, då de härvid funnit, att regeringen ej längre velat hålla sig passiv och att framgången därför blifvit tyfvelaktig, detta förhållande måst för

dem te sig som ej blott ett motstånd, utan rent af ett slag mot det fortsatta undermineringsarbete, som de förut fått i tysthet utan gensaga bedrifva. Och en identifiering af dem själfva med riksdagen såsom sådan ligger då så nära till hands, att det varit mera underligt, om de icke upphäft de härskrin om kränkning af riksdagens rätt genom regeringen, som de särdeles detta år faktiskt låtit ljuda kring landet.

Det är i synnerhet tre fakta, som härvid hafva ett särskildt intresse och som, först när de ses i nu antydda sammanhang, få sin rätta belysning. Det ena är justitieombudsmannens frammarsch på förvaltningens område, det andra försöken att systematiskt ställa förvaltningen i nära kontakt med riksdagens utskott, det tredje interpellationsbrukets medvetna utsträckning och i samband därmed tendensen att framhålla riksdagens uttalanden såsom rättsgiltiga regementsdirektiv.

* * *

Beträffande justitieombudsmannen kan i hufvudsak hänvisas till professoren R. Kjelléns förtjänstfulla och riktiga utredningar särskildt i den 1911 af aktiebolaget Ljus utgifna skriften »Justitieombudsmannen och författningen», hvilken dessutom till full evidens ådagalägger, att i den polemik som justitieombudsmannabefattningens n. v. innehafvare fört med prof. Kjellén angående den senares uttalanden om befattningens rätta innebörd justitieombudsmannen afgjort dragit det kortaste strået och visat sig icke behärska den fråga, hvari han yttrat sig. Prof. Kjellén sammanfattar sin rättsundersökning i följande ord (sid 16): »För det *första*: instruktionen vill begränsa justitieombudsmannen till åklagare allena; i praxis framträder han äfven utan åtal med erinringar till vederbörande ämbets- och tjänstemän. För det *andra*: instruktionen vill begränsa åklagarmakten till stora fel; i praxis erkännes icke någon begränsning. För det *tredje*: instruktionen föreskrifver under vissa förhållanden en bestämd väg till justitiekanslern; i praxis är denna väg öfvergifven». Af största intresse är härvid, att, såsom förf. påpekar, justitieombudsmannens praxis i fråga om erinringars omedelbara delgifvande till ämbets- och tjänstemän, som enligt justitieombudsmannens mening förfarit felaktigt i ett eller annat

afseende, just under senaste tid visat tendens till högst betydande utveckling, ett faktum som onekligen häntyder på en bestämd afsikt hos ämbetsinnehafvaren eller den, som inom ämbetet representerar kontinuiteten och andan, icke blott att fortgå på den inslagna grundlagsstridiga och instruktionsstridiga vägen, utan ock att göra denna väg till en hufvudväg. Jämsides med denna löper en annan väg, på hvilken justitieombudsmannen äfven slagit in och som är lika betänklig som den nyssnämnda, nämligen inspektionens. Prof. Kjellén framhåller med rätta (sid. 34 ff), att den praxis som här utvecklats, att justitieombudsmannen under de resor, han äger rätt att företaga i *syfte att förskaffa sig nödiga upplysningar* rörande förvaltningen och lagarnas tillämping, ger muntliga erinringar och direktiv till vederbörande, är lika felaktig som praxis i fråga om skriftliga erinringar, må vara att för ämbetsmannen en bestämd skillnad föreligger. Men det måste i detta sammanhang betonas två saker af vikt: den ena är den, att en dylik praxis knappast kunnat utvecklas, om vederbörande ämbets- och tjänstemän själfva behörigen reagerat däremot, såsom nu dock endast undantagsvis skett — ett kraftigt exempel relateras af förf. sid. 25, 26; den andra är den, att vederbörande ämbets- och tjänstemän knappast kunnat reagera, emedan de ej känt sig äga nödigt ryggsöd i regeringen, hvars regemente varit skäligen problematiskt. Ja, det har som bekant gått ända därhän, att en konungens ämbetsman af eget initiativ hänvändt sig till justitieombudsmannen istället för sina egna öfverordnade eller annan statsmyndighet: först då vaknade regeringen upp och fann tiden vara inne att erinra statens organ om deras skyldigheter. Men naturligen väckte denna i sig själf ytterst blygsamma åtgärd en storm af förbittring hos dem, som finna regeringens återtagande af regementet inoportunt.

Ingen ämbets- eller tjänsteman är skyldig att mottaga erinringar från justitieombudsmannen och kan aldrig straffas för vägran att mottaga sådana eller för vägran att afgifva en möjligen äskad förklaring om villighet att framdeles följa justitieombudsmannens i ett visst afseende uttalade och måhända lika felaktiga eller felaktigare mening. Justitieombudsmannen saknar hvarje spår till befogenhet att autentiskt tolka lag och författning och

endast autentiska tolkningar kunna såsom lagförklaringar binda förvaltningsorganen. Ett missbruk af åtalsrätten mot domare, ämbets- och tjänstemän — och ett missbruk uppstår, om åtal skulle komma att anställas äfven i alla smärre fall af förmenta förseelser — skulle aftrubba detta medels kraft och skulle i de flesta fall icke leda till påföljd, hvadan vederbörande borde tryggt kunna trotsa ett eventuellt åtalshot. Det synes under sådana förhållanden och under gifven förutsättning, att regeringen bibehåller sitt regemente, som voré prof. Kjelléns medgifvande de lege ferenda (sid. 19), att justitieombudsmannen skulle kunna erhålla den nu lagligen saknade rätten att vända sig direkt till vederbörande med erinringar, dock utan att dessa blefve tillika åttvarningar, något förhastadt, ej minst därför att villkoret för medgifvandet säkerligen skulle inom kort om ej omedelbart råka i glömska och därmed en legal port vara öppnad för justitieombudsmännens ingripande i förvaltningen, d. v. s. just det som skulle förhindras.

Justitieombudsmannen har emellertid äfven på annat sätt i senare tid visat sin afsikt att å riksdagens vägnar tränga in i förvaltningen. Och åter är det regeringens eget bristande regemente, som framkallat dessa försök. Det har nämligen visat sig, att justitieombudsmannen i större utsträckning än förr och beträffande äfven obetydligare frågor tagit ett slags initiativ genom att tillskrifva konungen och rikta K. M:ts uppmärksamhet på behovet af vissa föreskrifter, hvarvid han ej heller räknat för rof att erinra K. M:t om behovet af föreskrifternas eller de eljes äskade åtgärdernas skyndsamma företagande. Ett dylikt sakernas tillstånd är i grunden abnormt, och det måste beklagas, att ej K. M:t alltid kunnat med fog svara, att K. M:t redan haft sitt öga fästadt på förhållandet och i sinom tid ärnar vidtaga de åtgärder K. M:t finner godt. Öfver hufvud håller justitieombudsmannabefattningen på att hastigt utvecklas till ett slags censorat öfver ej blott förvaltningens K. M:t underordnade organ, utan t. o. m. öfver K. M:t själf. Och den väg, befattningens innehafvare här slagit in på, är icke som de förra stridande mot grundlag och instruktion, utan af instruktionen godkänd, må vara att syftet ingalunda från begynnelsen varit just detta. Det beror dock på K. M:t allena, om den sålunda påbörjade praxis skall kunna vidare utvecklas eller ej.

och det lärer vara synnerligen nödigt att K. M:t, om regementet ej skall glida honom ur händerna, icke länge töfvar att afvisa i stället för att halft uppmuntra dessa initiativ. Sådant låter sig dock ej göra, om ej K. M:t tillika själf ägnar förvaltningen en vida större och den ytterligare lagstiftningen en vida mindre uppmärksamhet än hittills gemenligen varit fallet.

Först då kan den anomali, som prof. Kjellén i sin förträffliga lilla bok ock påpekat (sid. 52) försvinna, den nämligen att en icke så litet utbredd och af den missbrukade frihetsidéen icke så litet skyddad mening »vill hafva ämbetsmännen själfständiga gent emot sina förmän, men osjälfständiga gent emot en myndighet utanför förvaltningen», så snart denna är en riksdagens förtroendeman. Först då kan äfven den anomalien försvinna, att ämbetsmännen själfva med djupaste vördnad betrakta riksdagen och anse dess uttalanden som kungsord af vida större kraft än K. M:ts egna. Åtminstone i förvaltningsorganens medvetande får icke finnas minsta tvekan därom, att det är K. M:ts vilja och ingen annans, som är förvaltningsverksamhetens lag, i den mån denna förvaltning verkligen är en statsförvaltning och icke korporativ eller kommunal själfförvaltning inom dessas resp. gränser.

* * *

Det andra betydelsefulla faktum, som ofvan antyddes, var den allt tydligare tendensen att genomföra förvaltningens nära kontakt med riksdagsutskotten. Det blef under regementslösbetens period en inrotad sedvana, att alla som ägde intresse af en viss frågas utgång i riksdagen personligen hänvände sig till vederbörande utskott och lämnade det samma utredningar och upplysningar af allehanda slag, ja utvecklingen har efter hand allt mera hotat att gå tillbaka till frihetstiden med dess antichambrerande hos och hörande inför utskotten såsom hvar på sitt område riksdagens höga representanter. Härifrån har själfallet steget ej varit långt eller svårt för utskotten till att själfva begära upplysningar och utredningar, hvarvid det blifvit ämbetsverken framför allt i hufvudstaden, till hvilka man vändt sig. Frågan om rätta sättet och ordningen för en sådan hänvändelse har knappast i regel på allvar diskuterats, hälst åtminstone de gemensamma ut-

skotten genom sin egen kanslipersonal haft kanaler till verken, hvilka utan vidare stått till förfogande. Ihågkommas bör nämligen ätt i riksdagens och dess utskotts kanslier mestadels suttit och sitta personer, som äro anställda hos eller i verken men som i första hand velat tjäna den, hvilken för dem oreflekteradt framstått såsom den större makten, d. v. s. riksdagen och dess utskott. Så fördelaktigt det än i många stycken varit för riksdagen att hafva denna personal att tillgå, lika ofördelaktigt har detta förhållande i andra afseenden varit för statsförvaltningen och den anda, som inom densamma borde råda. Förutsättningen för ett i allo lyckosamt resultat af en dylik anordning hade gifvetvis varit, att regeringen verkligen utöfvade ett regemente, och när denna förutsättning under 1800-talets senare del alldeles brast, så lades ock därigenom grunden till missförhållanden, hvilka visst icke omedelbart trädt i dagen, men dock efter hand låtit sig förnimmas. Naturligtvis är intet att invända mot en anordning af ifrågavarande slag så länge frågan allenast gäller utbekommandet af uppgifna skrivelser eller andra handlingar och arkivalier. Lika väl som hvarje enskild person enligt tryckfrihetsförordningen är berättigad att åtminstone erhålla afskrifter af sådana, lika väl kan ett utskott direkt eller genom en sin ledamot eller någon i sitt kansli framställa en sådan begäran, som då måste lika efterkommas, ej emedan det är utskottet, som begär, utan emedan utskottet är likstäldt med andra enskilda subjekt. Helt annat blir förhållandet, så snart det gäller »muntliga eller skriftliga upplysningar», såsom det heter i RO § 46. Äfven här synas utskotten äga en viss frihet, d. v. s. en faktisk möjlighet att direkt vända sig till verken, alldeles, så som det stå de enskilda fritt att göra. Men *denna frihet är icke utbildad till en grundlagsstadgad eller grundlagsskyddad rättighet*, och det beror därför af förvaltningen att afgöra, om och i hvad mån en dylik framställning kommer att bifallas: utskottet är här supplikant, icke infordrande myndighet. I normala fall, när regeringen obestridd håller regementet i sin hand, finnes heller intet skäl, hvarför en sådan supplik ej skulle af vederbörande verk omedelbart tillmötesgå, men principiellt måste alltid fasthållas, att det beror af verket själfvt eller dess öfverordnade att besluta i saken.

Så snart åter supliken förvandlas till ett kraf och grundas

på en påstådd rätt att erhålla det som äskats, måste en regering, som vill behålla det regemente, den är pliktig att utöfva, se till att anspråket tillbakavisas. Vår svenska RO har i sin § 46 sört för, att i alla händelser utskotten skola erhålla nödiga upplysningar, och anvisat dem vägen via K. M:t, i hvars hand det ligger just att *anbefalla* vederbörande verk att lämna de äskade upplysningarna. Det är icke ett angrepp från K. M:t mot riksdagens rättigheter, om K. M:t vid behof erinrar sina underlydande förvaltningsorgan, att utskotten vid direkt hänvändelse till dessa endast äro supplikanter, utan det är tvärtom en nödvändig åtgärd till själf försvar mot uppkomna ogrundade anspråk från utskottens eller vissa deras medlemmars sida, som, därest de förblefve oemotsagda, allför lätt och alltför snart kunde anses vara af K. M:t stillatigande erkända. Och detta är framför allt en i våra dagar mer än någonsin behöflig åtgärd till bevarande af K. M:ts grundlagsenliga herrådöme öfver förvaltningen, hvars organ visat en faktisk benägenhet att anse riksdagen såsom äfven förvaltningens centrum.

Det är därför alldeles icke något »tummande» på grundlagen, om K. M:t medgifver, att framställningar till verken direkt från utskotten må besvaras utan att befallning härom i hvarje fall erhållits på den väg RO § 46 omtalar, så framt det är otvifvelaktigt, att svaret ges icke emedan utskottet har rätt att fordra detta, utan emedan verket icke funnit hinder möta att bifalla utskottets begäran. Praktiskt sedt är denna väg gifvetvis den bästa och den är tillika på intet sätt grundlagsvidrig. Men det beror af riksdagen och dess utskott själfva, huruvida den skall hållas af K. M:t fortfarande öppen eller ej. Vill riksdagen urgera någon slags rättighet att begagna densamma, t. ex. genom att *infordra* yttrande eller förklaring eller eljes i sådan form göra framställningen, att ett eventuellt besvarande omedelbart däraf skulle kunna tolkas som ett erkännande af skyldighet att i denna ordning afge svar, då är det dess egen skuld, om vägen stänges. Påstår den åter icke någon rättighet, utan blott urgerar den rent praktiska synpunkten, bortfaller ock hvarje anledning för K. M:t och verken att anlägga rättssynpunkten. Det politiska lifvet är lika litet som det borgerliga blott ett rättslif, men det gäller om båda att

deras faktiska utformning återverkar på rätten. Och i all synnerhet under den strid, som nu pågår, då i riksdagen de, hvilka skrivit författningsfrågornas utveckling mot parlamentarismen som slutmål på sitt handlingsprogram, utgöra majoritet inom ena kammaren, är det för bevarandet af K. M:ts handlingsfrihet och grundlagsenliga regemente en oafvislig plikt både för verken och för K. M:t själf att noggrannt vaka äfven öfver formerna och de sätt, hvarpå sakerna handhafvas, på det att intet af prejudicierande art må därvid insmygas.

Den väg, som RO § 46 anvisar, är icke den enda grundlagsmöjliga, men det är den enda, på hvilken en *rättighet* att erhålla önskade upplysningar från förvaltningsorganen kan göras gällande.

* * *

Sträfvandet att draga förvaltningen under riksdagens direktiv har i senare tid äfven tagit sig uttryck i en ökad användning af det s. k. interpellationsinstitutet. Visserligen är detta institut egentligen för vår rätt alldeles främmande och dess användning hos oss grundar sig ej heller på någon bestämmelse i författningen, utan på andra kammarens arbetsordning och praxis. En praxis kan emellertid här ej utan medverkan af K. M:ts ansvariga rådgifvare uppstå eller utbildas, då dessa icke äro skyldiga och icke genom en kammares eller ens genom riksdagens arbetsordning eller andra föreskrifter kunna åläggas skyldighet att vare sig öfver hufvud besvara eller i viss ordning besvara framställda interpellationer. Å andra sidan är klart, att statsrådets ledamöter och i främsta rummet styrelsedepartementens chefer genom svars gifvande och gifvande i viss ordning verksamt bidra till att skapa precedensfall, hvilka i en snar framtid kunna och komma att åberopas såsom bevis för ett erkännande af interpellationsrätten.

Det ligger därför synnerlig makt uppå att framställda interpellationer icke utan vidare och icke utan noggrannt öfvervägande i hvarje särskildt fall af svarandets principiella betydelse och verkningar upptagas till besvarande. Skulle hvarje interpellation besvaras, blott därför att frågan kläddes i interpellationens form, vore snart institutet genom konstitutionel sedvänja fastslaget; och

just nu, när ett dylikt bruk af interpellationen till synes afsiktligt drifves af åtskilliga grupper inom riksdagen, är det mer än förr af vikt att noga pröfva de gjorda frågorna och grunden för deras framställande. När det frågas så att säga blott för frågandets skull, torde alla skäl tala för, att frågan lämnas obesvarad, enär i detta fall syftet endast kan vara att genom upprepad faktisk utöfning skapa eller eventuellt befästa en förment rättighet att få svar. Det samma gäller, ehuru af andra skäl, därest frågandet icke står i samband med något på riksdagens pröfning beroende ärende och icke heller är af mera allmän eller storpolitisk betydelse, ty i detta fall ligger den faran nära, att under interpellationsdebatten uttalanden komma att göras, hvilka framträda med anspråk på att vara eller varda direktiv för K. M:ts eller andra statsorgans förvaltningsverksamhet. Väl är sant, att de icke behöfva blifva detta, men omständigheternas egen makt medför kanske oftast att, om öfver hufvud vederbörande departementschef ingått i debatt om frågan, han också drifves att utlofva vidtagande af åtgärder, som önskats, eller underlåtande af åtgärder, som misshagat. Och därmed är i själfva verket riksdagens dirigerande inflytande erkänt, utan att nyttan däraf för riket lär kunna åtminstone i flertalet fall påvisas. Tvärtom torde mer än en gång regementsutöfningen icke obetydligt försvårats i följd af dylika löften, när det vid senare utredningar visat sig, att det varit bättre om de icke hade gifvits. K. M:t är visserligen formelt obunden af en statsrådsledamots uttalanden, men realiter binda dessa äfven K. M:t så länge K. M:ts beslut normalt fattas i öfverensstämmelse med föredragandens mening och statsrådets öfriga ledamöter icke däremot gjort invändningar.

Ej sällan anknyter interpellationen till en tidigare riksdagskrifvelse eller något uttalande i annan form från riksdagens sida. Och gemenligen är det tillika så, att grunden till interpellationen just är, att regeringen anses icke hafva nog beaktat detta uttalande i sin förvaltnings- och styrelseverksamhet. Det egendomligaste härvid är, när såväl interpellanten och öfriga talare i interpellationsdebatten som också vederbörande statsråd själfva helt enkelt utgå från en K. M:ts skyldighet att beakta uttalandet i fråga såsom själfklar förutsättning. En sådan skyldighet föreligger emellertid

alls icke, utan K. M:t har att därå göra allenast »det afseende han för riket nyttigt finner», såsom det i RF. § 89 heter. Begär riksdagen utredning angående något visst förhållande, så anses allmänneligen K. M:t utan vidare böra låta verkställa den samma, och kostnaderna framstå då i motsats till eljes såsom likgiltiga, eftersom det varit riksdagen, som tagit initiativet. Huruvida utredningen leder till förslag eller icke, är ju gifvetvis något, som ej kan på förhand och oberoende af utredningsresultatet afgöras, men mestadels förväntar dock riksdagen ett förslag i anledning af utredningen. Och då riksdagens skrivelser äro synnerligen talrika, är det helt förklarligt, både att en mängd kommittéer och utredningsorgan tid efter annan tillsätts och att K. M:ts egna initiativ inskränkas till ett minimum, i stället för att dessa initiativ tvärtom borde vara de viktigaste och äro det, så snart regementet verkligen ligger i regeringens händer. Så länge emellertid riksdagsinitiativet väsentligen afser lagstiftningsfrågor, är faran mindre, oaktadt regeringens verksamhet därigenom nedtynges och lätt förvandlas till en verksamhet för riksdagsviljans behöriga verkställande. Men faran växer, om och i den mån detta initiativ äfven börjar afse förvaltningen och de direktiv, K. M:t har att gifva med hänsyn till denna, t. ex. genom den viktiga landshöfdinginstruktionen.

Ingalunda skall förnekas vare sig nyttan eller grundlagsenligheten af en förvaltningskontroll från riksdagens sida. Men bestridas måste både grundlagsenligheten och nyttan af en sådan kontroll, som i själfva verket blir dirigerande.

* * *

Att emellertid riksdagens kontrollerande verksamhet i så hög grad som skett öfvergått till en dirigerande, beror kanske i första hand af dels riksdagens ställning till statsregleringen, dels K. M:ts oafbrutet stegrade anslagsäskanden i samband med hvarje års nya statsreglering. Å ena sidan torde dock vara skäl att erinra därom, att en effektiv förvaltningsverksamhet, d. v. s. utöfvandet af ett verkligt regemente, alldeles icke är i så hög grad beroende af nya eller ökade anslag särskildt till nya befattningars inrättande, som det hos oss regelmässigt förutsättes. Tvärtom vore det i många

fall bättre, om förvaltningen tvunges att inom ramen af redan tillgängliga anslag utveckla en verksamhet af mera intensiv än extensiv art. Å andra sidan bör likaledes ihåggkommas, att statsregleringens rättsliga innebörd ingalunda är den som det populära föreställningssättet, sådant det vuxit fram ej minst under regementslöshetens period, oftast torde antaga, och enligt hvilket det är riksdagen allena, som suveränt bestämmer om statens utgifter och inkomsternas användning. Bortsedt från de uppenbara och äfven af härskande doktrin och praxis förkastade öfverdrifterna och detaljfelaktigheterna i detta åskådningssätt, måste likväl därutöfver framhållas, att statsregleringen ingalunda har en för K. M:t så bindande verkan, som vid första påseendet kan tyckas framgå af grundlagens stadganden i ämnet.

Till en början bör härvid erinras därom, att den praxis beträffande statsregleringens uppgörande som nu gäller, alldeles icke öfverensstämmer med den, som under regeringsformens första tider följdes. Men detta innebär icke, såsom dock ej sällan sagts, att den n. v. praxis skulle vara mindre grundlagsenlig, i ty att grundlagens bestämmelser äro och alltid varit så pass sväfvande, att den konstitutionella statsregleringsrätten väsentligen måste erhålla sin närmare utformning och gestaltning genom praxis och därför, oberoende af formella grundlagsändringar, genomgått och genomgår en oafbruten utveckling och omdaning. Här af följer emellertid ock, att grundlagens stadganden, hvilka städse utgöra den stomme eller ram, inom hvilken denna omdaning försiggår, vid skilda tider måste tolkas olika, nämligen alltefter dessa tiders olika faktiska förutsättningar för statsregleringens uppgörande och uppställning. Historien kan väl upplysa, hurudan statsregleringsrätten förr varit, och uppvisa i hvilka olika riktningar utvecklingen rört sig, men den har ingen afgörande betydelse för fastställandet af den gällande rätten på detta område.

Enligt RF §§ 64 och 65 skola statsmedlen vara »under konungens disposition, att till de af riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas» men »må icke annorlunda användas, än fastställt blifvit; varande,» tillägges det, »statsrådets ledamöter ansvariga, om de låta afvikelse därifrån äga rum, utan att till protokollet föreställning däremot göra

samt anföra hvad riksdagen i denna del förordnat». Skulle statsutskottet finna de till någon s. k. hufvudtitel anslagna summor vara använda utom hufvudtiteln eller något anslag vara öfverskridet, skall, jämlikt RO § 39, anmälan göras emot kontrasignanten af anordningen och därefter förfaras enligt RF §§ 106 och 107, liksom naturligen K. U., där det vid protokollgranskningen finner, att statsrådsledamot ej fullgjort honom enligt RF § 65 åliggande förpliktelse, omedelbart har att vidtaga de åtgärder, som äro i grundlagen föreskrifna för det fall, att statsråd anses ej behörigen hafva utöfvat sitt ämbete. Påföljden för sådan underlåtenhet, som i RF § 65 omtälas, är bestämd i ansvarighetslagens § 5 för det fall, att åtal anställes och framställt ansvarsyrkande af domstolen bifalles; påföljden åter för kontrasignant af anordning, som strider emot stadgandet i RF §§ 64 och 65, anges under samma förutsättning i ansvarighetslagens § 8. Ansvarighetslagens stadganden betyda dock icke, att åtal enligt RF § 106 skall i de fall, då dylika fakta föreligga, anställas, utan frågan härom måste besvaras med ledning af dels denna paragrafs innehåll, dels sakens egen natur.

Af vikt är härvid att ihågkomma att statsregleringen till sitt väsen icke är en lag, utan en hushållningsplan, dess fastställande icke en lagstiftningsakt, utan en förvaltningsåtgärd. De särskilda förvaltningen bindande staterna fastställas därför ock af K. M:t, och den statsreglering, som af riksdagen beslutas, har en alldeles säregen karaktär. Den samma innebär nämligen, dels att riksdagen, där så ej redan skett i annan form, lämnar sitt grundlagsenligt nödvändiga medgifvande till statsmedlens användning under perioden för vissa ändamål och med vissa belopp, i *händelse K. M:t skulle finna skäl att så använda dem*, dels ock att, under förutsättning af oförändrade förhållanden, dessa medel icke få på annat sätt användas eller auslag, som ej äro förslagsanslag, öfverskridas. I hvarje fall skall konungen, därest han vill på något sätt afvika från den af riksdagen gjorda regleringen, af statsrådet påminnas om hvad riksdagen genom sitt beslut medgifvit och icke medgifvit; besluter konungen ändock afvikelse, får detta beslut, såsom synes bl. a. af RO § 39; icke blifva föremål för klander, men väl kan i vissa fall kontrasignanten ställas till ansvar. Eller m. a. o.

den af riksdagen gjorda statsregleringen verkar såsom direktiv icke för K. M:t men för statsråden, och gör detta på sådant sätt, att statsråden, om de i sina rådslag stricte följa RF § 65, på förhånd erhållit *decharge* enligt RF § 106. Men därmed är hvarken sagdt att direktivet är ovillkorligt eller att ett tillstyrkande af afvikelser är rättsstridigt och straffbart. Uttrycket »ansvariga» i RF § 65 får icke tolkas såsom liktydigt med »straffskyldiga», utan betyder snarast efter ordalydelsen »underkastade ansvar, om riksdagen vid pröfning i efterhand finner deras förhållande hafva varit för riket icke gagneligt,» d. v. s. *i detta fall har riksdagen beträffande frågan om decharge enligt RF § 106 fria händer.* Då det emellertid är K. U. allena, som afgör, huruvida åtal enligt RF § 106 skall anställas, och då K. U. rätteligen skall besluta åtal, så snart åtalsbara fakta föreligga, blir det uppenbart nödvändigt, att ett dylikt förhållande från statsrådets sida omedelbart officiellt anmäles för riksdagen med begäran om dess godkännande af själfva afvikelsen genom ändring af det ursprungliga statsregleringsbeslutet. Ett tillstyrkande af sådana afvikelser kan rent af under särskilda omständigheter blifva en plikt för vederbörande statsråd, en plikt hvars uraktlåtande visserligen aldrig kan medföra ansvar enligt RF § 106. *men väl enligt RF § 107* i trots af det formella iakttagandet af hvad riksdagen förordnat.

Grunden härtill är just den, att statsregleringen utgör en hushållningsplan, som, i likhet med alla andra hushållningsplaner, skulle alldeles förfela sin uppgift om den betraktades såsom en ovillkorlig norm hvilken icke finge frånvikas under några omständigheter. Tvärtom innehär den samma blott, att den i normala fall icke bör på dylikt sätt frånvikas, men att, därest så skulle finnas lämpligt och för riket nyttigast, afvikelse från planen både kan och bör ske, naturligen under förbehåll om fullt fri pröfningsrätt för riksdagen beträffande de omständigheter, som sålunda ansetts motivera afvikelsen. Finner riksdagen dessa icke utgöra tillräcklig grund och vägrar den därför att godkänna afvikelsen, inträder K. U:s plikt att åtala; godkänner den åter afvikelsen, så bortfaller all anledning för K. U. att åtala, men möjligheten att göra anmälan enligt RF § 107 kvarstår, så framt ej riksdagen tillika förklarar

de anförda omständigheterna vara tillfyllestgörande grund för statsrådets förhållande.

Syftet med stadgandet i RF §§ 64, 65 är icke, såsom en rent formalistisk tolkning skulle kunna förmena, att garantera effektiviteten af riksdagens beslut i och för sig, blott därför, att detta beslut är fattadt, alldeles oafsedt dess innehåll och dess anpassningsmöjlighet efter de förhållanden, under hvilka det skall förverkligas, utan syftet är att säkerställa riksdagens finansiella kontrollmakt och således möjliggöra, att hvarje afvikelse, som innebär öfverskridande af anslag eller medels användning för icke pröfvade behof, ovillkorligen kommer att underställas riksdagens granskning på sådant sätt att denna granskning kan föranleda ansvar. Det måste därför anses vara fullkomligt felaktigt att, därest formell afvikelse af nu omhandlade slag konstateras, omedelbart tala om kränkning af riksdagsbeslut och åsidosättande af riksdagens konstitutionella rätt; frågan, huruvida en med vederbörande statsråds tillstyrkande eller kontrasignation skedd afvikelse verkligen innebär något sådant och alltså bör leda till ansvarspåföljd för statsrådet, kan icke afgöras, förrän riksdagen varit i tillfälle att för sin del pröfva och afgöra, hvad den själf skulle hafva i sak beslutit rörande statsregleringen, därest den på förhand känt de omständigheter, som föranledt afvikelsen. Grundlagen har här hållit ansvarsmöjligheten öppen och förutsatt, att vederbörande statsråd både *våga och vilja taga på sig det fullständiga ansvar, utan hvilket intet verkligt regemente är möjligt.*

Nymalthusianismen från rasbiologisk och rashygienisk synpunkt ¹.

Af

Professor Pontus Fahlbeck.

Uti Hávamál, de gamle Nordbornas visdomsord, finnes en strof, som säger:

det är farligt att bli alltför klok.

Man kan tveka om, hvad de gamle egentligen förstodo därmed. Men man drager sig det ordet gärna till minnes inför många af de företeelser, vi ha för ögonen och kanske mest i fråga om den största af dem alla — kulturen själf, vår stolthet och vår ära.

Ett sådant omdöme tarfvar emellertid en förklaring. Den förklaringen skall leda oss till vårt föresatta ämne.

Gör man en vandring på historiens graffält öfver förgångna folk och kulturer och söker tolka, hvad häfdena förtälja om sätt och förlopp vid deras undergång, så får man i fråga om smärre eller lågt stående folk vanligen intet annat svar än kampen med starkare grannar. Beträffande åter de stora väldena och de mera utvecklade kulturerna, så skall man lika säkert finna, att olyckan i första hand kom inifrån, af sjukdom. Först sedan inre skada brutit kraften, kom det ständigt lurande yttre våldet och gaf nådestöten. Så var tydligen fallet med alla de stora asiatiska väldena och kulturerna, inklusive Egypten, så med Grekland och Rom och så med flera af kalifaten. Historikern plägar sällan ge när-

---

¹ Efterföljande uppsats utgör ett föredrag, som på uppmaning af Tyska Rashygieniska sällskapet hölls sistlidne Aug. vid dess kongress i Dresden.

mare förklaring af dessa världsdramer. Han skildrar förloppet därvid och inskränker sig till en allmän anmärkning, att samhällsandan genom partistrider försvagats, folket förvekligats och hän-gifvit sig åt yppighet och laster, eller äfven att det nedgått i tal. Sociologen och rashygienikern torde sammanfatta dessa olika tillstånd uti ett enda — degeneration. Återstår frågan, hvori degeneration rätteligen består och hvad dess grund är.

Degeneration är, hvad beträffar enskilda individer liksom i fråga om familjer och släkter, vanligen lätt kännelig såsom en medfödd skadlig afvikelse från det för människorna i allmänhet normala. Vissa fysiska eller psykiska defekter eller å andra sidan förekomsten af öfvertaliga organ och kanske äfven ett öfvermått af vissa psykiska egenskaper röja här förfallet. Äfven dess inre grund torde i dessa fall vara tämligen uppenbar, nämligen en felaktigt sammansatt »arfmassa». Ty dessa degenerativa märken gå i arf; ja, man kan inom släkterna rent af följa deras uppkomst genom giften mellan personer med samma dåliga anlag. Dessa anlag återkomma i mångdubbel styrka hos barnen och vittna om skada på själfva lifsroten, den mottagna arfmassan.

Här synes således hela företeelsen klar så till inre orsak som yttre gestalt.

Gäller frågan åter ett helt folk, bestående kanske af millioner individer och hundratusentals familjer, så svika dessa yttre kännetecken på degeneration fullständigt. Man har intet annat att nämna än de af historikern anförda bevisen: svag allmänanda, förvekligande m. m. samt sjunkande folktal. Alla dessa fenomen kunna betraktas som sjukdomstecken, de båda förstnämnda väl blott när de nå en viss ovanlig styrka, det senare däremot så snart det konstant förekommer. Bristande regeneration måste nog alltid betraktas som ett degenerationssymptom beträffande folken lika klart som de fysiska och psykiska defekterna hos individerna. Men hvaruti har denna svaghet sin grund? Kan den liksom individernas degeneration återföras till den fysiska arfmassan och dess försämring?

Jag tror det för min del icke.

Det finnes väl nu mer ingen, som hänför det franska folkets sjunkande nativitet, så som ej sällan tidigare skedde, till nedsatt

fortplantningsförmåga. Icke heller tillåter hvad vi nu känna om ärftligheten antagandet, att en nyss sund och normal arfmassa inom ett folk på några generationer skulle kunna förvandlas och skadas. Det enda yttre agens af någon betydelse, som med säkerhet har en dylik verkan, syfilis, är icke så utbredd, att hela folket därpå beröres. Hvad alkoholen åter beträffar, som verkligen har genomdränkt eller ännu genomdränker — kan man säga — vissa folk, så har den helt visst icke den skadliga inverkan på afkomman d. v. s. arfmassan, som afhållsmännen inbilla sig. Flertalet af Europas folk skulle i så fall för länge sedan vara degenererade. Men det kan ingen med fog påstå. Nej, ingen historisk erfarenhet och väl ej heller fysiologi och biologi tillåta antagandet om en direkt förvandling af den fysiska arfmassan hos ett helt folk som orsak till förfall och degeneration.

Det är icke heller på det viset, som rashygienikern, från Galton till oss här närvarande, menar, att en försämring af ett folks arfmassa kan ifrågakomma och därigenom dess bestånd hotas. Endast genom ett urval kan detta ske, ett urval som eliminerar bort de fysiskt och ännu mer psykiskt begåfvade individerna samt låter de mindervärdiga elementen starkare fortplanta sig och uppehålla folket. Detta skulle ske genom den inom hvarje kulturfolk pågående sociala omsättningen. De högre klassernas släkter dö som bekant hastigt ut i följd af celibat samt ringa barntal inom familjerna; och på samma sätt bortgå de vanligen mera begåfvade, som träda i den katolska kyrkans tjänst och i munkordnarna, utan att lämna afkomma efter sig. De sålunda uppståndna luckorna fyllas nedifrån och härigenom skulle den högre begåfningen småningom utrotas och en försämring af hela folket ske, med ty åtföljande politisk och kulturell nedgång. Seek har med stor talang tillämpat detta betraktelsesätt på Rom och Galton ser häruti en af de främsta anledningarna till Spaniens nedgång under kyrkans kontraselektoriska inverkan.

Emellertid kan jag icke utan vidare dela dessa åskådningar, oaktadt jag själf förklarar den romerska kulturens förfall just genom en likartad process. Men förfallet berodde här icke därpå, att de germaner, som fyllde luckorna uti de gamla folken först i lägre lager, sedan i de bögre tillförde folkstocken en sämre arf-

massa än den, som de italiska eller galliska och spanska bönderna buro på. Anledningen till att inflyttningen af germaner hade en så ödesdiger verkan på den romerska kulturen var en helt annan, såsom vi strax skola se. Nej, hela detta åskådningssätt hvilat på två, så vidt jag kan se förhastade förutsättningar. Den ena af dessa är, att uti ett nationellt ensartadt folk de lägre klasser, hvilka under normala förhållanden deltaga i den sociala omsättningen, skulle bära på en psykiskt sämre arfmassa än den de högre besitta eller icke i längden förmå frambringa individer af högre värde; den andra att den högre begåfningen alltid ärfves.

Otvifvelaktigt äro begåfningarna — för att nu endast tala om den psykiska sidan af människan — inom ett folk mycket olika. Flertalet besitter ett visst medelmått däraf, olika för olika folk, men inom samma folk af en viss likformig standard. En ringa minoritet utgöres af de högt begåfvade och en ganska stor del står under medelnivån, naturligen med flera gradationer äfven ibland dem. Vi ha ännu ingen statistik öfver dessa olika grupper och lära väl svårigen få någon. Galtons bekanta schema öfver begåfningens fördelning inom ett folk, hvilken låter de öfver- och de undermåliga likformigt förekomma, är alldeles missvisande. De undermåliga äro många gånger fler än de öfverlägset begåfvade. Men någon exakt kunskap härom äga vi som sagdt icke. Hvad vi dock utan all statistik kunna säga, är, att begåfningens olika fördelning inom ett folk icke sammanfaller med den sociala grupperingen i klasser, äfven om de på åtskilliga punkter beröra hvarandra. För den föreliggande frågan särskildt af intresse vore att känna »de undermålige». Och beträffande en viss grupp af dem föreligger verkligen en liten ansats till statistik uti de uppgifter rörande svagt begåfvade skolbarn, som börjat insamlas. I Stockholm uppgåfvos år 1905 de intellektuellt undermåliga bland skolbarnen till 1,88 %. Ungefärligen samma siffra uppges från vissa tyska städer. Till dessa komma vidare de moraliskt abnorma, kanske lika många i tal, om ock de båda slagen ofta lära sammanfalla. Men hvarken dessa i större grad undermåliga element eller den vida större grupp af dem närstående mindre begåfvade deltaga hos ett sundt folk uti den uppåtgående sociala omsätt-

ningen. De förblifva där de äro, såvida de ej gå nedför. De som här klättra den sociala stegen uppför och fylla luckorna, som bortgången inom de ledande klasserna lämnar, äro nog aldrig under medelnivån, flertalet står väl öfver den, ehuru i våra dagar man allt oftare kan iakttaga, att äfven den jämnstrukna medelmåttan kommer upp, tack vare den allmänna kostnadsfria skolbildningen och våra samhällens demokratisering. Ännu så länge kan man likväl ej säga, att den arfmassa, som ersätter den afgående, är sämre än denna, under villkor naturligen att folket alltigenom är af samma stam. Är det icke fallet, utan de nedre klasserna bestå af annan mindre begåfvad ras, då inträder naturligen i och med den sociala omsättningen, huru måttlig denna må vara, en verklig rasförsämring. I annat fall finnes ingen anledning befara, att så skall ske, förutsatt att omsättningen håller sig inom rimliga gränser och ej genom en revolution eller genom tvåbarnssystem och andra liknande seder för den sociala bottensatsen upp till ytan. — Någon fara slutligen för att den källa skulle sina, hvarifrån de uppåtstigande högre begåfningarna komma, eller det breda lagret af mellanklasser utgörande folkets fasta stomme och tillika den stora massan jämnt begåfvade, föreligger säkerligen icke. I denna stomme uppstå alltid variationer så uppåt som nedåt och man inser ej, hvarför detta skulle upphöra — så länge densamma själf kan sörja för sitt bestånd och därtill, såsom vanligt är, tillväxa.

Men teorien om rasförsämring och nedgång på denna väg förutsätter vidare, att den högre begåfningen går i arf. Ty endast om så är fallet, kan en kontraselektorisk verkan inträda däri genom, att de begåfvade ej fortplanta sig lika starkt som öfriga befolkningselement. Skulle däremot talangen icke ärfvas, så betyder det för folkroppen intet, att de begåfvade personerna utan att lämna afkomma gå bort.

Denna sak är alltför litet utredd för att jag skulle våga uttala ett bestämdt omdöme därom. Men tviflet synes mig här lika mycket på sin plats som tron eller rättare teorierna, åtminstone i stort sedt.

Inom den vetenskapliga diskussionen om ärftlighetsproblemet pågår alljämt striden rörande förvärfvade egenskapers ärftlighet.

I detta fall är det ej fråga om förvärfvade utan om medfödda egenskaper, hvilka väl allmänt anses gå i arf. Men är det verkligen så beträffande människan och alla hennes egenskaper? Utan svårighet återfinner man uti anletsdragen hos de flesta om ej alla barn än ett drag af fadern, än ett af modern. Och på samma sätt i fråga om andra fysiska egenskaper, kanske ock beträffande reflektoriska lifsyftringar af olika slag, med ett ord hela den fysiska människan. Detsamma är fallet med vissa psykiska för alla individer af samma ras gemensamma grundanlag, men ingalunda med alla. Sålunda ärfves icke en så allmän färdighet som språket och då naturligen icke heller några ideer. Och huru är det med de »individuella» psykiska egenskaperna och särskildt med den stora begåfningen?

De Candolle erinrade om några allmänt kända fall af arfgång beträffande bland annat matematiska och musikaliska anlag. Galton har vidare trott sig kunna konstatera detsamma i allmänhet inom Englands högre domarekår liksom beträffande en del andra framstående män. Riktigheten af Galtons slutsatser kan dock dragas i tvifvelsmål, enär därvid hög samhällsställning alltför mycket identifierats med personlig begåfning, hvilket i ett aristokratiskt samhälle som det engelska är ytterst missvisande. Det är alltid svårt att skilja på den andel gynnsamma yttre omständigheter haft uti en persons framgång, och den som vållas af medfödd begåfning. Men ingenstädes svårare än under de förhållanden, hvarifrån Galton hämtat sina rön. Odin, som ägnat Frankrikes litterärt begåfvade män en ingående undersökning, har icke heller kunnat konstatera något annat än yttre gynnsamma förhållanden som förnämsta villkoret för deras framträdande. Och Reibmayr, som dock ser dessa ting helt och hållet under de moderna arfteoriernas synvinkel, måste erkänna att direkt d. v. s. synbar arfgång af den stora begåfningen hör till de största sällsyntheterna. Slutligen har jag för egen del företagit en undersökning rörande vid pass 250 de mest betydande män, som svenska folket under senaste 300 år frambragt. Den omfattar dess värre icke alla dem, som borde tagits med, ty svårigheterna att erhålla de genealogiska data äro ej sällan äfven beträffande mycket betydande personer oöfvervinneliga. Resultatet af denna undersökning så ofullkomlig

som den i följd af materialets beskaffenhet måste bli, tyder mera mot än för antagandet om de högre anlagens ärftlighet. Endast i ett fåtal fall synes sådan tydligt framträda. Det märkligaste af dessa fall är Gustaf Wasas kungliga hus, där efter stamfadern tre led visa — jämte telningar af annan beskaffenhet — begåfning öfver och delvis långt öfver det vanliga måttet, nämligen Karl IX, Gustaf II Adolf och Kristina. Med aktgifvande på kvinnosidan kunna därtill fogas ytterligare Karl X Gustaf, Kristinas kusin, samt om ej så mycket dennes son Karl XI, så sonsonen Karl XII. Här föreligger sålunda ett man kan gärna säga lysande exempel på genom generationer fortsatt öfverlägsen begåfning. Men detta fall är ett undantag inom det material, jag behandlat. Och sådana fall äro hvar som helst ytterst sällsynta. Darwins anträd, framställt af Pearson är ett sådant. Andra finnas naturligen. Men för det mesta tala fakta ett rakt motsatt språk. De store männen ha i allmänhet inga betydande söner eller öfverhufvud barn. Icke heller uti barnbarnen återfinnes högre begåfning mer eller annorledes än i allmänhet är fallet i samma milieu och under liknande gynnsamma förhållanden. Och på samma sätt med deras anor. Vanligen söker man med förstoringsglas upptäcka hos de store männens föräldrar eller förföräldrar något ovanligt, men sällan finner man annat än på sin höjd duktig begåfning. De högre begåfningarna uppstå mestadels utan synliga förberedelser i tidigare led och gå likaså bort utan att lämna sin storhet i arf. Och detta dess mer, ju större de äro.

Men ännu starkare än beträffande individerna framträder frånvaron af ärftlighet i detta fall, om man betraktar de högre klasserna i sin helhet. Det sätt, hvarpå dessa klasser i alla tider rekryterats — genom högre begåfvade individers uppstigande från lägre social klass samt regeneration inom egna led — påminner starkt om selektion i rasförbättringssyfte. Man skulle rent af kunna kalla dessa klasser och isynnerhet den högsta »eine Züchtung der Begabten». Och resultatet? I egenskap af folkens ledare och bärare utaf kulturarvet ha dessa klasser fyllt och fylla sin uppgift som samhällenas aristokrati, icke blott socialt och politiskt utan ock andligt. Men det är, utom bättre uppfostran och utbildning, den högre uppgiften, som gjort detta, icke — såvidt jag

kan se — den större begåfningen. Huru vanligt är det för öfrigt icke, att ättlingarna till de högt begåfvade stamfäderna, som gingo in uti denna klass, i andra och tredje led vansläktas, som det heter, d. v. s. äro mindervärdiga. Det är väl ej minst denna snabba förvandling, som föranleder de högre släkternas utslocknande och den sociala omsättningen. Huru man än bör förstå denna förvandling och hvad dess grund än må vara, så låter den icke gärna förena sig med antagandet om de högre anlagens ärftlighet.

Det är visserligen möjligt att ett grundligare studium af denna vanskliga sak kan komma att gifva ett delvis annat resultat. Men det anförda synes dock vara tillfyllest för att konstatera, att den sociala omsättningen hos ett folk af samma stam icke bör kunna medföra en försämring af den fysiska arfmassan eller öfverhufvud leda till degeneration, med den begränsade omfattning som denna omsättning i allmänhet äger. Skulle af någon anledning den sociala omsättningen bli utomordentligt stark och samhällets bottenlager, som nu ej deltagar i densamma, dragas med däri, eller en socialistisk regim upphäfva denna naturliga omsättning i och med själfva klassernas upphäfvande, då blefve förhållandet helt visst annorlunda. Men ett sådant fall inträder icke af sig själf och är icke det primära uti ett eventuellt degenerationsförlopp utan blott verkan af andra krafter, såsom vi strax skola se.

Ett annat spörsmål är, huruvida det tillvaratagande af alla klena lif, som den medicinska vetenskapens framsteg och allmän hygien nu och framdeles föranleda, kan verka rasförstörande. Därom är för tidigt att döma. Men lika visst som den individuella organismen kan bota en skada eller häfva en svaghet af egna krafter, lika säkert kan äfven en dålig arfmassa förbättras och bli fullt normal under sin gång genom generationerna. Släktet tyckes äga en tendens att återföra alla extrema variationer vare sig goda eller onda till det normala jämnmättet, så framt ej ogynnsamma omständigheter motverka denna process. I alla händelser är säkert, att denna faktor — de klena lifvens bevarande — icke spelat in vid Greklands och Roms undergång eller öfverhufvud vid de fall af folksjukdom, som tidigare ledt till våldens och kulturers undergång. Det var andra krafter som vållade detta

än rasförsämring, hvarom vi i verkligheten intet veta — utom i fall af rasblandning mellan vidt skilda raser, något som icke hör hit.

Slutligen kan emot denna teori, att folks förfall och kulturers undergång skulle ha sin grund uti rasförsämring, d. v. s. en ogynsam förändring af den fysiska arfmassan, anföras, att dylika tragiska förlopp kunna utspelas på mycket kort tid, medan en omvandling af arfmassan enligt teorierna måste kräfvat långa tidsrymder. Då tidsmättet i förra fallet kan räknas uti tiotal, högst hundratal af år, lär det väl i senare fallet få sättas till tio, ja hundrafaldt dessa tal.

För öfrigt, det är logiskt oberättigadt att söka förklaringen till en tilldragelse uti okända eller föga kända orsaker, då man har andra för ögonen liggande, som måste föra till just samma resultat. Hvilka dessa andra orsaker till folks och kulturers undergång äro, skall jag nu i korthet beröra.

Människan ensam bland varelserna på vår jord har en dubbel utveckling, jämte den kroppsliga en så att säga utomkroppslig. Det är kulturen, hennes hjärnas och händers verk, som i sin ordning skapar om henne själf och låtit henne utveckla sig från att vara naturens skröpligaste barn till att blifva dess herre. Till sitt innersta väsen är denna skapelse kunskap, kunskap om världen och oss själfva, hvilken sedan omsättes uti de otaliga verk, yttre och inre, som vi sammanfatta uti kollektivbegreppet kultur. Som kunskapen och för öfrigt allt hvad den frambragt består endast genom fortsatt arfgång från en generation till en annan, så kunna vi med skäl kalla kulturen en »andlig arfmassa», en arfmassa numero två vid sidan om den fysiska. I likhet med denna måste den andliga arfmassan oafbrutet förförnyas, men detta sker icke som beträffande den medfödda arfmassan uti organismens fördolda verkstad utan genom fritt arbete med bestämda syften. Icke heller förblifver den sig lik så, som fallet är med den fysiska arfmassan — åtminstone med de tidsmätt, som historien ännu kan räkna med. Den tvärtom förvandlas oafbrutet, understundom visserligen jämförelsevis långsamt, men såsom i våra dagar och våra samhällen med stor hast. Och detsamma var mestadels alltid fallet, när helst en högre kultur

uppkom. Den stod aldrig stilla, icke ens i Kina, ehuru där verkligen ett på stället marsch ägt rum, hvartill världen aldrig sett maken.

Det är denna andra arfmassa och de förvandlingar den undergår, som i första hand framkalla de degenerationssymptom hos kulturfolken, om hvilka jag förut talat. Kulturen är människans eget verk och borde därför, tycker man, icke kunna vända sig emot henne. Men i detta fall är verket på en gång mästartens slaf och mästartens herre. Vi sättas genom födelsen in uti en omgifning, som på tusenfaldigt sätt inverkar på och omformar oss. Själfva hjälpa vi sedan till att efter förmåga omgestalta denna omgifning, men betager densamma icke därmed dess makt öfver oss. Och det är denna makt, som brutit kraften hos de ädlaste folk historien känner, Greklands och Roms, och som nu hotar oss, den ariska rasens öfriga folk, med samma öde.

Söker man att öfverskåda de olika vägar, på hvilka kulturen bragt ofärd öfver sina bärare, så tror jag man kan sammanfatta dem hufvudsakligen i följande tre — rikedom och växande välmåga, omgestaltning af förhållandet mellan könen och af kvinnans ställning, slutligen världsåskådningens och de religiösa idéernas omvandling och upplösning. Icke alla dessa tre utvecklingslinjer återkomma hos alla de folk, som uppnått och frambragt en högre kultur. Sålunda har den islamitiska kulturen lämnat kvinnans ställning och religionen tämligen orörda. Endast rikedom och välstånd ha städse åtföljt den högre odlingen eller rättare varit dess första frukt. Det är ock de, som inleda processen och öppna vägen för de båda andra utvecklingslinjerna, där dessa gifvit sig till känna.

Rikedom och välmåga verka i hög grad omgestaltande på familjelifvet och regenerationen, i det den skapar nya behof med andra intressen och förströelser än familjelif och konsumgänge. Mannen kan därigenom inrätta sig bekvämt utan äktenskapet, och ingår han sådant, önskar han upprätthålla sin lefnadsstandard och lämna densamma i arf åt sina barn. Samma smak och samma meningar delas af kvinnan, i den mån hon blir mera själfständig. Hos henne tillkommer dessutom den med tilltagande förfining växande obenägenheten att underkasta sig moderskapets börda. Slutligen vaknar med vetenskaper och konster rationalismen, som

undergräfvat de religiösa föreställningarna och för till en utpräglad individualism. Härunder minskas vördnaden för forna seder och bestående inrättningar. Familj och släkt och stat, som tidigare omgäfvats med religiös helgd, betraktas som inrättningar, hvilka ha sitt värde, endast i den mån de skänka individen nytta. Människan d. v. s. den enskilde och hans fördel blir alltings mått.

Tiden tillåter icke att närmare utveckla dessa kulturströmningar. De äro också allt för väl kända, för att sådant skulle behövas, och likaså deras verkningar på individer och folk.

Nog af, det är under inflytande af dessa kulturströmningar, som de ofvan anförda degerationssymptomen framträda. Människorna bli förfinade och vekliga, på samma gång de förlora den starka samhörighetskänslan och bli världsborgare, kosmopoliter som det nu heter, men förfälla i dess ställe till upprifvande inre strider. Och framför allt regenerationen aftager. *Numerum liberorum finire* — för att citera Tacitus — blir sed, först hos de rike och i de högre klasserna, efter hand i allt större kretsar. Blott några få generationer behövas för att sådana bruk bli folksed, och så börjar folktalet sjunka. Därmed vidtager inströmningen af andra, lifskraftigare och kanske äfven i grunden lika begäfvade, men alltid kulturellt underlägsna raser, tills en yttre katastrof fullbordar undergången. Det var på detta sätt Grekland och Rom gingo under, i det att de inkallade germanerna icke hunno tillägna sig den andliga arfmassa, som antikens folk buro på, innan de blefvo dess herrar.

Det är denna snabbt förlöpande utveckling inom kulturen, icke rasförsämring, som fört alla äldre civilisationer till undergång undantagandes den kinesiska, hvilken icke följt samma spår, men i dess ställe andligen förtorkat. I Kina har nämligen icke blott kvinnan kvarhållits i underordnad ställning utan ock de urgamla religiösa föreställningarna med ankulten som kärna bevarats. Detta har verkat konserverande, men också som sagdt förstenande. Intet folk af arisk eller semitisk ras har blifvit stående vid dessa primitiva kulturformer utan gått de ofvan nämnda vägarne till högre kultur. Vi vandra på samma vägar, ehuru på ett högre plan än alla föregående civilisationer. Men därför äro vi ock i färd att ännu starkare än de föra samma utvecklingslinjer ut. Allmän

och enskild välmåga har aldrig blomstrat så som nu. Kvinnans s. k. emancipation har icke heller förut varit så långt kommen. Och detsamma torde kunna sägas om rationalismen och religionslösheten. »Der Mensch ist enteelt, die Welt entgöttert» för massor af folket så som aldrig tillförene. Verkningarna af allt detta ha icke heller låtit vänta på sig. Regenerationen, för att endast se på den, är hos alla folk tillhörande den europeisk-amerikanska kulturkretsen i aftagande, hos somliga ännu föga, hos andra redan starkt. Endast folkminskningen återstår, ehuru äfven den som bekant gifvit sig tillkänna på vissa håll.

Sådan är ställningen och sådan den värld, uti hvilken den rörelse uppstått, som vi till föga heder för den fint tänkande man, hvars namn den bär, kalla — *nymalthusianism*.

* * *

Det är på en lång omväg jag fört Eder, M. H., till det föresatta ämnet. Men denna för vår tid nymodiga, ehuru som vi veta gamla företeelse har redan blifvit så grundligen belyst och kritiserad i sina olika nutidssidor, att man tycker knappt något återstår att säga. Särskildt kan det kallas att hämta ugglor till Athen att inför detta sällskap, hvaraf flere och i synnerhet Dr. Schallmayer så utmärkt bekämpat denna lära, åter behandla densamma. Jag skall likväl söka i korthet göra det, men har velat dessförinnan teckna den bakgrund, emot hvilken våra dagars tendenser att begränsa familjernas storlek bör ses för att rätt förstås och rätt bedömas. Däruti ligger nämligen det kraftigaste argumentet emot desamma.

Vid denna framställning skall jag dock ej uppehålla mig vid ifrågavarande rörelses nuvarande utbredning som folksed i form af det s. k. *tvåbarnssystemet* — ty däri mynnar den faktiskt ut — ej heller dess historiska framträdande som teori och propaganda utan uteslutande vid de motiv, som af de senare anföras till stöd för densamma, och med hvilka de söka vinna anhängare. Det är nämligen med dessa teorier, man i första hand måste taga upp striden, om man vill motarbeta rörelsen äfven som folksed.

Såvidt jag ser, kan man i trenne punkter sammanfatta de argument, som föras i fält af nymalthusianismens teoretiska för-

svarare. Den första af dessa är den rådande *starka folkökningen*, som förmenas böra förmå den civiliserade mänskligheten själfmant till inskränkning af barnafödandet, om ej öfverbefolkning med allt dess elände inom kort skall tvinga därtill. Den oerhörda stegring af folket inom den hvita rasens folk under 1800-talet (endast i Europa från vid pass 188 milj. år 1800 till 400 ungefär år 1900) måste få ett tvärt slut. Eljest få människorna icke rum på vår jord, men framför allt icke näringsutrymme. Särskildt älska matematiskt lagda nymalthusianer att i siffror teckna denna framtidsbild så afskräckande som möjligt.

Lyckligtvis är denna argumentering, som bär den bekanta devisen att rita den onde på väggen, föga bevisande.

Trots den ofantliga folkökning, som under senaste hundra år ägt rum, ~~kan man likväl icke tala om öfverbefolkning i Europa~~ och ännu mindre i de öfriga delar af världen, där den hvita rasen med fördel kan bo. Visserligen måste man säga, att våra storstäder äro öfverbefolkade, men å andra sidan lider landsbygden litet hvarstades af underbefolkning. Samma företeelser förekomma inom yrkena och klasserna. Människornas förkärlek för vissa yrken och ställningar samt obenägenhet för andra komma alltid att föranleda folkträngsel på vissa håll såsom inom de högre klasserna och deras yrken, medan det är brist vid jordbruksarbetet och i den husliga tjänsten. Dessa lokala och sociala fall af öfverbefolkning bevisa emellertid intet, ty de skulle finnas, äfven om i det hela underbefolkning vore rådande och folkmängden vore på nedgående.

Hvad så beträffar den omdebatterade frågan om närings spelrummet och folkökningen — en hufvudpunkt i Malthus' befolkninglära — så skall jag inskränka mig till att erinra, att alla teorier oafsedt denna fråga till dato lösts till förmån för folkökningen. Tysklands enorma naturliga tillväxt sedan 1871 och emigrationens samtidiga nedsjunkande till en ren obetydlighet utgöra det bästa svaret på denna fråga för närvarande. Och hvad framtiden angår, så är det för ett rätt omdöme i denna sak tillräckligt att betrakta det andra ledet i detta problem — folkökningen. Det är ock enklaste sättet att komma undan denna diskussion. Ty medan närings spelrummet kan ge anledning till en ändlös

kontrovers mellan en nedslående pessimism och en öfversvinnelig optimism, så tillåter folkökningen en exakt analys, som icke lämnar något tvifvel öfrigt.

Af de två faktorer, som ingå uti och gifva den s. k. naturliga folkökningen är det icke den, mot hvilken nymalthusianerna vända sig, »nativiteten», som orsakat våra dagars ofantliga tillväxt, utan den andra, »dödligheten». Dödlighetens sjunkande är det ena stora draget uti senaste tiders demografi, och det som beträffande folkökningen varit ensamt afgörande. Hade dödligheten förblifvit densamma, som den var ännu vid 1800-talets början, så skulle i närvarande stund de flesta västeuropeiska folk ha årlig underbalans. I dess ställe har den som sagdt oafbrutet sjunkit och i vissa länder gått ner under det normala. Däraf alltjämt en stark folkökning, trots det att den andra faktorn, nativiteten, följt samma väg nedåt.

Sålunda har med undantag af de tillfällen, då giftermålsfrekvensen hastigt stegrats i följd af lossande af tidigare tvång härutinnan (Ryssland och Serbien 1863, Bayern och Österrike 1868) eller andra omständigheter, framför allt industriens utveckling, nativiteten äfvenledes varit på retur allt sedan midten af förra århundradet, först helt omärkligt, sedan med raska steg. Och härvid är det icke »äktenskapligheten», den ena af de nativiteten konstituerande elementen, som utom i Sverige vållat nedgången, utan den andra — »fruktsamheten». Fruktsamhetens aftagande är det andra stora nutidsdraget i de europeiska folkens demografi, ännu mera beaktansvärdt än den minskade dödligheten. Ty här finnes knappt någon gräns för nedgången, medan som Sofokles i i sin hymn till människan och hennes snille säger:

Blott emot döden

Kan hon ingen undflykt finna.

Döden kan man icke undgå. Och ehuru den ännu i flera länder kan och bör minskas, särskildt bland de späda barnen, så har dödlighetssiffran i andra som nämndt för tillfället gått under det normala. I Sverige var den senaste år föga mer än 13 ‰. Sådant kan icke länge fort fara. Härmed har emellertid den civiliserade mänskligheten nått eller är på väg att snart nå slutet af

den väg, som ledt till den stora folkökningen. Fortsätter så frukt-samhetens nedgång som hittills, så icke blott svinner folkökningens spöke som luft utan ett annat vida farligare stiger fram — folk-minskningens.

Nymalthusianernas första argument, grundadt på talgymna-stik och befolkningskräck, faller härmed ohjälpligen till jorden.

Ett annat skäl, som målsmännen för denna rörelse fram-föra, är, att barntalets begränsning till ett minimum är bästa sät-tet att *utrota fattigdomen och öfver hufvud allt socialt elände*. Det var denna tankegång, som besjälade Malthus. Den torde ock få betraktas som det förnämsta argumentet. Vore den satsen riktig, så innebure det ett stöd för nymalthusianernas meningar, som blefve svårt att kullkasta. Men den är icke så. Visserligen är det fullkomligt riktigt, att öfverbefolkning städse framkallar nöd. Men det går icke an att vända om satsen och säga, att all nöd uppkommer af öfverbefolkning eller att folkminskning är rätta vägen till välstånd. Icke heller är det riktigt, att öfverbefolkning, där sådan finnes, kan häfvas endast genom preventiva medel.

Då Malthus uppträdde, rådde otvifvelaktigt öfverbefolkning i England. Industrialismens snabba utveckling med däraf följande starka giftermålsfrekvens och hastigt växande nativitet hade för-anledt sådan. Att han uti folkökningens inskränkning — ehuru blott genom tukt och återhållsamhet — såg enda medlet att bota allt det elände som häraf följde, var under dåvarande förhållan-den helt naturligt. Men att J. St. Mill förordade samma medel för att höja arbetarnes löner — och icke längre på det ofarliga sätt som Malthus bjöd — det kan icke försvaras, ty på hans tid var »emi-grationens» utväg öppnad. Emigrationen är för Europas folk det rätta sättet att afbörda sig en öfvertalig befolkning. Härutinnan äga alltså de, som frukta för öfverbefolkning, ett ofarligt medel att afvärja sådan. Må de förorda det i st. f. de som folksed våd-liga preventiva medlen. På samma sätt kan en fördelning af lo-kala öfverbefolkningshårdar i ett land, som i sin helhet icke har mycket folk, ske genom inre kolonisation. Det var denna utväg, som Cæsar i stor skala använde på sin tid, liksom general Booth gör det med mindre medel i våra dagar. Det är ock på det viset, som den allt för stora anhopningen i storstäder med däraf följande

trångboddhet och andra missförhållanden bäst häfves. Industriens förläggande till landsbygden vore det verksammaste sättet att afvända denna öfverbefolkning.

Men fattigdomens onda utrotas icke härmed, ty det har jämväl en annan grund, oberoende af folktalet. Utom lytte, vanföre och idioter finnes, såsom jag redan annärkt, en ingalunda obetydlig stock svagt begåfvade i våra samhällen. De bland desse, som tillhöra de lägre klasserna och icke af anhöriga omhändertagas, komma alltid att bilda ett proletariat. Af dem rekryteras lösdrivvare och prostituerade och alla, som icke vilja arbeta eller icke kunna sköta sig själfva och därför råka i nöd och slutligen falla fattigvården till last. Fattigdomen i denna naturbestämda gestalt — och den utgör nu mer kärnan uti all fattigdom i de västeuropeiska samhällena — är en fysiologisk företeelse, som icke genom sociala reformer och icke heller genom någon malthusiansk befolkningspolitik bringas ur världen. Därtill fordras en befolkningspolitik af annat slag, en sådan som detta sällskap satt sig före — rashygien och eugenik.

Lika haltlös som nu berörda förhoppningar och påståenden är slutligen föreställningen, att hos våra folk rätta vägen till välstånd vore »folkminskning». Detta som väl kan tyckas underliga argument stödes med hänvisning på den enskilda familjen, där två barnamunnar kanske kunna väl mättas men ej fyra eller sex. Denna privatekonomiska uppfattning förbiser emellertid att uti ett folk förhållandet mellan de produktiva, själfvörsörjande åldrarna, och de icke produktiva aldrig är detsamma som i den enskilda familjen. Medan i den enskilda familjen med hvarje tillkommande barn blott munnarne förmeras, under det att händerna som skola underhålla dem under lång tid förblifva desamma, så växa uti ett folk tack vare den fortgående generationsväxlingen munnar och händer i samma proportion. Denna åskådning hvilat till sist äfven på den falska förutsättningen, att dividenden »nationalinkomsten», hvaraf vi alla lefva, kan förblifva sig lik, medan divisorn »folktalet» sjunker. Den förra är ju helt och hållet ett verk af arbetande hjärnor och händer. Att arbetsprodukten skulle kunna förbli densamma, medan antalet arbetare minskades — på annat sätt än som alljämt sker genom nya uppfinningar och rön — det

är en tanke, som saknar hvarje skytt af berättigande, hvad beträffar de högt civiliserade folkens produktion. Ty där användes sannerligen icke flera arbetare än som i hvarje tidpunkt är nödvändigt för att frambringa den åstundade produktmassan. Endast för länder som Indien, Kina och kanske alltjämt Ryssland, där befolkningen hufvudsakligen lefver på jordbruk och tekniken är föga utvecklad, kan sådant tänkas.

Alla de allmänna grunder, hvarpå denna kardinalsats om nymalthusianismens förmåga att afhjälpa fattigdom och bringa nationellt välstånd byggts, äro sålunda ohållbara. Härmed bestrides naturligen ej att i många fall en för stor barnskara föranleder nöd och elände, som kunnat undvikas, om denna varit mindre. Sådant är själfklart. Men dessa enskilda fall förmå icke stödja ett allmänt resonnemang af antydt slag, och ännu mindre få de föranleda åtgärder af oberäknelig räckvidd och en propaganda, som träffar hela folket. Ty det är ett vådligt experiment att predika preventiva medel för de undermåliga elementen i samhället, då man kan vara säker på, att dessa mindre lystra därtill än de bättre. Här måste bot sökas på annat sätt, genom en på rashygieniska grunder fotad giftermålslagstiftning eller annorledes. Man kommer eljest, när man vill underbinda de sjuka lemmanne, att träffa de friska, m. a. o. att bota ett ondt med ett annat värre.

I jämförelse med de nu anförda är det tredje argument för denna rörelse, som plågar åberopas, af underordnad betydelse. Detta argument är, att *tvåbarnssystemet skulle ge kvalitativt bättre resultat än familjerna med flera barn.*

Den enda grund för detta argument, som med något fog kan anföras, är hämtad liksom det senast behandlade från vissa enskilda fall. Stora familjer hos fattigman föra ofta med sig svåra missförhållanden såväl för kvinnan som för barnen. Men man betänker härvid ej, att tvåbarnssystemet öfver allt utom hos proletären har en rakt motsatt verkan. En något större syskonskara utgör en uppfostringsanstalt, som härdar sinnet och utvecklar karaktärerna redan från tidigaste år. Ännu värre är att i två-, för att ej säga ett-barnsfamiljerna barnen hållas i glasskåp för att ej råka ut för någon olycka och familjen däraf lida så mycket större förlust, som den därförut är så ringa. Härigenom förvekligas det

uppväxande släktet och blir — trots de gynnsamma yttre villkoren — sämre i stället för bättre. Framför allt är detta fallet inom de högre, ledande klasserna. Därför är intet argument, som nymalthusianismen anför, så blottadt på sundt förnuft som detta om den bättre kvaliteten hos de små familjernas barn.

Till denna kritik af de hufvudsakliga skäl, hvarpå nymalthusianismen stöder sig, skulle jag vilja foga ännu några anmärkningar rörande denna rörelse, särskildt dess följder. Men tiden är knapp och jag skall därför inskränka mig till att beröra endast den första och viktigaste af dessa följder — *folkminskningen*.

Ett allmänt genomfördt tvåbarnssystem förslår ej på långt när för regenerationen, såsom man äfven utan vidlyftiga beräkningar kan förstå. Ett människopar sätter ett annat i världen. Men därmed fylles ej med säkerhet ens dettas plats i kedjan, ty barnen kunna dö, innan de i sin ordning gifta sig och få barn. Och alla de luckor, som uppstå i följd af andra äktenskaps sterilitet, men framför allt när så många aldrig gifta sig och fortplanta släktet — för att fylla dem förslår icke ens ett trebarnssystem. Det af nymalthusianerna förordade antalet af två barn komme att medföra ett snabbt sjunkande af folket.

Verkningarna häraf i politiskt och kulturellt afseende ligga i öppen dag.

Vid den uppdelning af världen mellan de stora kulturraserna, som under 1800-talet ägt rum och alltjämt pågår, har den hvita rasen kämpat och segrat lika mycket genom sin starka folkökning som tack vare sin högre kultur. Upphör denna yttre expansion, så är det slut med den hvita rasens vidare utbredning; och slår den öfver i sin motsats, folkminskning, så tränga de andra raserna, den gula och slutligen den svarta, segrande fram — först som tjänare, sedan som herrar i herrelöst land.

Men nymalthusianismen hotar de hvita folkens framtid icke endast på detta direkta sätt utan äfven indirekt genom att verka hämmande på kulturens framsteg. En utaf de viktigaste orsakerna till utvecklingen har hittills varit en stark folkträngsel, som äggat den enskilde och folken till ständigt nya ansträngningar för att få armbågsrum. Upphör denna spänning, så har därmed en framdrifvande kraft försvunnit, som icke af något annat kan fullt

ersättas. Det bättre utrymme, som därvid uppstår, omsättes för den skull icke uti bättre vilkor för menige man, åtminstone icke i längden. En dådlös kvietism skulle efterträda den förra företagsamheten. Den nationella arbetsprodukten, som nu växer icke blott absolut utan ock relativt, i förhållande till folktalet, skulle då först bli stillastående och sedan börja sjunka. De sociala missförhållandena komma därför icke att varaktigt afhjälpas, såsom nymalthusianerna föreställa sig, ty kulturframstegen skulle hejdas. Och det är af dessa framsteg d. v. s. en ökad produktion, i förening visserligen med en förständig fördelning, men icke genom folkminskning, som bättre villkor för arbetarne skola uppnås.

Slutligen skulle den kvalitativa förbättring, som nymalthusianerna hoppas på, äfven på annat sätt än genom klemig uppfostran, slå om i raka motsatsen. Det sjunkande folktalet skulle omöjliggöra alla försök att begränsa de svagt begåfvades eller degenererades äktenskap. Intet människolif, huru dåligt det vore, kunde ratas för de ständigt växande luckornas skull. Behovvet att fylla dem blefve den allt annat behärskande uppgiften för statsmän och politik. Härmed inträder nu det fall, om hvilket jag förut sagt, att det eljest icke utgör orsak till folks undergång, nämligen *rasförsämring*.

Rasförsämring och därmed förenad kulturell nedgång är den oundvikliga följderna af den starka sociala omsättning, som tvåbarnssystemet måste medföra. Familjernas snabba utdöende i de högre klasserna, det egentliga kulturarbetets bärare, föranleder redan nu en hastig upptryckning från mellanklasserna. Med tvåbarnssystemets införande, skall icke blott denna rekrytering starkt växa utan ock mellanklasserna själfva, i den mån de i sin ordning gripas af samma rörelse, få allt svårare att uppehålla sig och bestrida sin egen regeneration. Därmed öppnas dörren för samhällets bottenlager, de icke blott socialt utan ock psykiskt och fysiskt undermåliga, hvilka så skulle dragas in uti den uppåtgående sociala omsättningen. Det blir alltså i sista hand de, hvilka för öfrigt minst äro tillgängliga för nymalthusianismens läror, som kallas att fylla luckorna efter de högre stående och mera begåfvade. Den fysiska arfmassan uti folket i dess helhet utsättes härigenom för starkare inblandning af mindervärdig sådan och försämras. Men fram-

för allt, den andliga arfmassan, kulturen, kan icke uppehållas och förkofras. En allmän kvalitetsförsämring måste äga rum, ungefär så som Galton och andra befara, och så som faktiskt har skett vid alla stora kulturers och världens undergång.

Det är på dessa skäl, som *nymalthusianism och rashygien* äro oförenliga sträfvanden.

Men jag skall icke längre uppehålla mig vid de särskilda följder, som folktalets sjunkande uti länder, de där icke lida af uppenbar öfverbefolkning, måste ha med sig. De äro många fler än de nu berörda, ehuru dessa torde vara de viktigaste. Jag skall i dess ställe som slut på denna korta kritik af nymalthusianismen ånyo ställa den mot den bakgrund, hvaraf jag först uppdrog en teckning.

Den civiliserade mänskligheten befinner sig på samma väg mot förfall, som alla andra stora kulturer vandrat. Alla de krafter, som, såvidt vi kunna skönja, varit verksamma vid deras undergång, äro uppe och lefvande ibland oss. Och huru vidt skilda dessa krafter inbördes äro, så mötas de dock alla i samma resultat. Det är, som om de följde den gamle fältherrens ord: »getrennt marschieren, vereint schlagen». Ty alla ända de uti barn- talets begränsning och frivillig sterilitet och som följd däraf bristande regeneration och folkminskning. Detta är den stora sjukdom, som hotar kulturfolken nu som i forna tider.

Hvad skall man då säga om en propaganda, som sätter sig till uppgift att medvetet påskynda denna redan i full gång varande utveckling? Man borde kalla den en förening för släktsjälfmord. Ty sådan blir utgången, om ej bot därför kan finnas.

Och härmed kommer jag till sist till den fråga, som säkert en hvar som sysslut med dessa ting gjort sig. Bär den väg, kulturfolken nu vandra, ohjälpligen till undergång? Är det öde, som med ett undantag träffat alla äldre civilisationer, främst Greklands och Roms, oundvikligt? Eller finnes något sätt att undgå det? Det är svårt att gifva ett definitivt svar på den frågan. Säkert är, att Sofokles nyss anförda ord om dödens makt öfver individerna icke gälla folken. Det finnes ingen inre grund för att folken skola dö. Det är städse yttre omständigheter, som förorsakat deras undergång. Sådana omständigheter föreligga som sägdt redan.

Skola de bli oss öfvermäktiga, såsom de blefvo de klassiska folken öfvermäktiga? Äfven här råder ingen nödvändighet. Vi ha vårt öde i egna händer. Och *ett* hafva vi framför dessa äldre folk. Vi se och känna faran, så som de icke gjorde. Däruti ligger ett hopp att kunna besvärja den. Den alltför stora klokskap, som efter Håvamåls ord är farlig, och hvilken vi skönja uti den rörelse, vi nu behandlat, kan besegras af en ännu större klokskap, den som vetenskap och moral i förening skänka. Det är till dem vi sätta vårt hopp.

En rationel rashygien är ett stöd för detta hopp. Men ett annat långt starkare — det hafva vi nu sett — är idéernas och sedernas hygien. Det gäller, medan vi arbeta för den ena, att icke glömma den andra. Den andliga arfmassan är för kultur-människan viktigare än den fysiska.

Om lufträtt och luftkrig.

Af

Frih. Lage Staël von Holstein.

Så oanadt snabbt som de senare årens tekniska framsteg befordrat luftseglingens utveckling, är det knappt ägnadt att förvåna, om den juridiska vetenskapen än ej funnit sig till rätta i det kaos af problem, som det nya luftens skede fört med sig. Vål hafva fackliga kongresser, en diplomatisk konferens, Folkkräfts-institutet (i trenne repriser) och en redan imponerande vetenskaplig litteratur på alla kulturspråken med ifver tagit fasta på det nya ämnet, men så svårlöst detta på grund af sin egen delikata natur måste vara, är det förklarligt, att man ännu ej ens i de principiella hufvudpunkterna nått fram till någon mening, som kunnat direkt inbjuda till den internationella öfverenskommelse, som här påfordras. Vid de konflikter, som hittills inträffat i några af de kontinenta länderna ha tillfälliga ministeriella dispositioner fått öfverskylda en lucka, som likvisst ej utan men kan länge än få förefinnas.

Ordet är då ännu fritt och det är snarast för att väcka lusten till ett svenskt inlägg i den aktuella diskussionen, som följande rader vilja ge en öfverblick öfver de frågor, som närmast stå på dagordningen¹.

Det gagnar till synes ej, som Renault säger, att allt för länge stanna vid den metafysiska sidan af problemet om luftens

---

¹ För en utförligare framställning med bibliografiska hänvisningar se förf:s nyligen utgifna arbete: *La réglementation de la guerre des airs* (M. NIJHOFF, La Haye, 1911).

juridiska natur. Vid den radiotelegrafiska kongressen i Berlin 1906 uppnåddes i själfva verket ett värdefullt positivt resultat, utan att ens den principiella meningsskiljaktigheten om luftens frihet fick taga sig något som hålst uttryck. Det öde, som drabbade 1910 års diplomatiska konferens, hvilken sine die ajournerades, visade emellertid, att som utgångspunkt och ledning vid en luftkodex' fastställande enigheten i grundåskådningen kan bli afgörande för arbetets resultat. Här endast några ord till belysning af den hittillsvarande debatten.

Utgår man från att privaträttsligt undersöka luftområdets natur, lär man lämpligen analogivis kunna fastslå att i likhet med djupområdet höjdgebitet ej besittes med annat än en perpetuell nyttjanderätt, hvaremot suveräniteten må hänföras till staten. Den privata dispositionsrätten öfver luftens dynamiska värde får ej ens ur intressesynpunkt hänsynslöst utnyttjas till den kollektiva suveränitetens förfång. Men är äganderätten den i sig obegränsade rättigheten att förfoga öfver en sak, får omvänt i detta fallet staten inskränka densamma med rimlig hänsyn till nyttjanderättshafvarens intresse. Modus vivendi på denna punkt be-tecknas sålunda af en sund jämvikt mellan de bägge intressegrupperna. En markägare kan sålunda betinga sig en reglering af trafiken genom sitt luftområde exempelvis genom anvisande af lämplig flyghöjd och -väg, men han kan, lika litet som strandägaren beträffande djupfåran i en flod, åberopa några ansåk till hinder för den nationella samfärdseln få fullständigt afstänga sin luftpelare — om nu detta vore möjligt — för genomfart. Den enskilda rätten sträcker sig ej längre, än det praktiska behöfvat fordrar, säger Jehring. *Pas d'intérêt, pas d'action*. Glossatorernas sats: *Qui dominus est soli, dominus est coeli et inferorum*, hvilken bland annat i de tyska, franska och schweiziska lagstiftningarna lämnat så tydliga spår efter sig, bör då fattas med en väsentlig inskränkning.

Slutsatsen om staten såsom ägare af en suverän rätt (*imperium*) till den »perpendikulära luftpelare som täcker dess territorium» (Rivier) kan å sin sida mellanfolkligt ej godtas utan det förbehållet, att intressesynpunkten äfven härvidlag bör ensam vara normerande och att denna ej får omintetgöra de kraf, som kunna

ställas af *Comitas Gentium*. Förnekar man luftens egenskap af en *res nullius* är den då ej heller en *res communis* i ordets fulla bemärkelse — det beror i hvarje fall på enigheten i de suveräna statsviljorna att göra den därtill.

Öfver det öppna hafvet liksom öfver herrelöst land är gifvetvis luftområdet fritt, men ej öfver kustterritoriet.

Oaktadt luftens och hafvets väsensolikheter erbjuder sig en analogi med kushafvets suveränitetsregim, som väl medgifver — i erkännande af kuststatens på dess egna intressen grundade rättigheter — ett ingripande men detta blott i administrativt och polis-syfte. Af de vedertagna sätten för kustterritoriets afgränsning är det emellertid af lättinsedda skäl intet, som på luftgebietet kan vinna tillämpning.

Genom detta resonnemang når man fram till en medlande ståndpunkt mellan de bägge konträrt motsatta system, som i Frankrike företrädes af M. Fauchille, i England af professor Westlake. Med en synnerligen energisk bevisföring häfdar den förre luftens frihet och medger den underliggande staten i förhållande till dess höjdområde endast en själfbevarerätt (*droit de conservation et de défense*) gent emot de faror, som särskildt ur sanitär- och försvarssynpunkt kunna hota genom den medgifna frihetens missbruk. Under försök att bestämma de skikt och zoner, som sålunda böra vara underkastade statens suveränitet, har emellertid Fauchille upprepade gånger nödgats ändra ståndpunkt inför de tekniska framsteg, som aflöst hvarandra; och han lär få fortfara. Westlake, till hvilken Meurer anslutit sig, proklamerar däremot kategoriskt en statens absoluta makt öfver sitt luftområde, hvars öppnande för främmande trafik endast kan vara beroende på den egna benägenheten, en *courtoisie internationale*. Detta sistnämnda uttryck har med rätta af Renault stämpats såsom en juridisk anakronism isynnerhet mot bakgrunden af de privaträttsliga öfverenskommelserna i Haag.

Det är kort sagdt med uppfattningen af *imperium* som regeln, *jus passagii* som undantaget, man finner den naturligaste basen för en mellanfolklig öfverenskommelse rörande lufttrafiken.

»Låtom oss akta oss för», säger professor Nys, »att undertrycka luftens frihet eller att minska den till minimala proportioner; i

sanning, i allt för hög grad äro vi redan till lands offer för lagar, reglementen och förordningar af alla slag».

Man får i hvarje fall se till, att denna frihet ej köpes till allt för högt pris, hvilket väl ett monopoliserande af lufträtten skulle synas vara. Billigheten lär för öfrigt fordra att hvarje stat får vara medbestämmande för en luftkodex' privat- och straffrättsliga regler, dess sanitära-, post- och tullbestämmelser eller dess dispositioner rörande uppstigning och landning, bestyrkanden af förarens skicklighet, maskinens kapacitet etc.

En principiell debatt om luftens natur måste likaledes ha till ögonmärke att i högsta möjliga mån söka ernå en garanti mot politiska kontroverser och förvecklingar. Det gäller att motarbeta en luftpolitik, som kunde innebära stoff till en *casus belli*. Den rigorösa behandling, som särskildt i Ryssland militära aviatörer rönt vid gränsens passerande har sedan länge påkallat uppmärksamhet i detta afseende. Man torde nu rätt allmänt erkänna exterritorialitetsprincipens tillämpning på såväl offentliga som militära luftfartyg. Föreskrifter rörande pass och fästningszoners fridlysthet ha på diplomatisk väg vederbörligen utväxlats.

Det är emellertid vid krigsutbrott, som en luftreglering af ifrågavarande art framför allt har att visa sin bärkraft.

Ett luftkrigs risker synes måhända hos oss framstå som alltför långt aflägsna för att ännu påkalla en reglering. De uppstigningar, som hos oss ha ägt rum, ha väl, som Bengt Lidner med anledning af Montgolfiers experiment sjöng (*i Året 1783*), varit ägnade att

— Förkunna snilletts makt och skaparns majestät —

men knappt att inspirera till några betraktelser öfver luftkrigets vådor. I själfva verket torde dock endast behöfvas några orienterande rader för att erkänna, att luftkriget redan är att räkna med som en verklighet och en fruktansvärd sådan.

Ända till detta års epokgörande triumfer för aeroplanet har luftballongen och det styrbara luftskeppet tilldragit sig det mest offervilliga intresset och de högsta förhoppningarna. Tyskland torde, i fall officiella beräkningar fullföljts, f. n. äga ett 30-tal stora dirigeabler med motsvarande antal hangarer och landnings-

platser; de öfriga stormakterna äga från 5 till 10 hvardera. Förmågan att i sträck hålla sig uppe ett 10—20 tal timmar på en höjd af 1500—2000 meter och segla under en medelhastighet af 50—70 kilometer i timmen anger tydligen de styrbara luftskeppens värde i kunskapar-, förmedlings- och transportsyfte. Den otymplighet, bräcklighet och eldfarlighet, som vidlåder deras konstruktion, göra likväl de hittillsvarande systemens framtid rätt tvifvelaktig. Som angreppsvapen särskildt i fästnings- och sjökrig anses luftskeppen väl kunna göra sig gällande, om också de mängder af kastkroppar och sprängämnen de hittills mäktat medföra ej kunna vara tillräckligt betydande för att anställa någon afgörande skada.

Aeroplanet, med hvilket man uppnått en rekordhöjd af 4252 meter och tillryggalagt en sträcka af 725 kilometer utan nedstigning på något mer än 11 timmar, har senast i de franska höstmanövrerna visat sig synnerligen användbart i spejartjänsten. Utan tvifvel komma också aeroplanens antal i de modärna arméernas tjänst att inom kort från hundratal växa till tusenden. Som anfalls- och förstöringsvapen väntas fartygen »tyngre än luften» kunna göra sig särdeles gällande, och när motorernas kraft ytterligare stegrats på samma gång som stabilitetsförsöken framskridit torde deras styrka och lyftförmåga kunna ökas därhän, att man bör tala om en fullständig revolution i krigskonsten.

För såvida samtliga stater i sin själfbevarelses intresse följa den utveckling, stormakterna med offer af 20—30-tals millioner francs diktera, torde emellertid aldrig en förintande invasion behöfva fruktas. Luftkriget d. v. s. luftarmadornas inbördes bekämpande, blir förspelet blott till de afgörande striderna å land eller vatten. För den i luftstriden besegrade återstår alltid möjligheten att skydda sig genom eld från fasta ballonger eller drakar såväl som genom infanterisalvor eller beskjutande genom enkom konstruerade, på automobil transportabla, kanoner och mörsare med en räckvid af upp till 6000 meter. Facklitteraturen faktiskt öfversvämmar af meddelanden om uppfinningar af försvarsmedel, som synes göra ett närmande intill de beväpnade lägren nästan otänkbart. De som räkna på att öfvertygelsen om luftkrigets oer-

hörda vågor kommer att i folkets ögon göra kriget till en omöjlighet, torde då knappast ha grund för sina beräkningar.

Den på sina håll rådande optimistiska tron på ett förbud mot luftkrig är tyvärr af än mindre reell innebörd. Det enhälliga beslut, som den första Haagkonferensen i Petersburgsdeklarationens och Brüsselprojektets humanitära anda fattade om förbud mot sprängämneens kastande från luftskepp, omfattade nämligen endast femårsperioden till 1904 och deklarationen af 1907, med giltighet till 1915, har ratificerats af endast tolf stater, bland hvilka man saknar Sverige och Danmark (men ej Norge), Frankrike, Italien, Tyskland och Ryssland; den är vidare giltig endast vid krig emellan de ratificerande makterna. Léon Bourgeois' uttryck att luftvägarna »nè. pourraient jamais être dans l'avenir que des chemins d'échanges pacifiques et de justes rapprochements» har då redan mist sin idéella halt. I verkligheten är luftkriget att betrakta som legitimt, och man kan, som Italiens åtgärder i dagarna visat¹, ej tänka sig ett modärnt krig, som ej bjöde äfven på det fjärde vapnets vanskligheter. Inga indicier tyda på en fullbordan af Victor Hugos entusiastiska profetia inför aeronautikens under:

Toute l'antique histoire affreuse et déformée

Sur l'horizon nouveau fuit comme une fumée.

Att ej heller en snar framtid skall se en ljusning i dessa perspektiv synes en lika beklagansvärd sannolikhet. De summor, som flertalet makter redan offrat på sina lufteskadror utesluta nämligen ett enigt antagande af en förbudsklausul vid kommande Haagkonferens med mindre utopien om en exekutorisk makt för-

¹ Långt ifrån för öfrigt att ej krigshistorien redan har att förmåla åtskilligt om luftfartygens militära roll. Fasta ballonger användes i rekognosceringssyfte redan 1792 vid Fleurus och de följande åren vid Maaubeuge, Charleroy och Mainz, tills Napoleon förlorade förtroendet för det nya vapnet. 1812 sökte ryssarne från ballonger kasta projektiler på den anfallande franska armén. Vid Anvers (1815), i Algeriet (1830), vid belägringen af Venedig (1849), under det amerikanska secessionskriget (1861), i Paraguay (1865—67), vid belägringen af Paris (1870), i Sydafrika (1899—1902), i China (1900), vid Port Arthur och Tsuschima (1907), under det senaste mexikanska upproret samt det marockanska fälttåget har med växlande lycka luftfartyg af alla slag kommit till användning.

lagd till luftens element kunde förmå staterna att offra sina enheter till denna styrkas förmån. Den formulering, som oaktadt all kritik deklarationen tog i arf af 1899 års verk, lider också af brister, som göra att den måste öfvergifvas. Man kan ej blunda för ensidigheten af en ukas, som väl förbjuder explosivers kastande från ofvan, men intet säger om luftfartygens beskjutande underifrån eller om deras aktion inbördes vid ett sammanträffande under den som legitim ansedda spejartjänsten.

Den Interparlamentariska Unionen har vid sin sjuttonde konferens i vår att behandla ett af excellensen Beernaert formuleradt förslag till begränsning af luftfartygens användande i krigstid i spejeri-, förmedlings- och kontrolltjänst; för effektiviteten af ett sådant stadgande skulle dock fordras ett kompletterande förbud mot allt slags störande, ägnadt att framkalla försvar från deras sida, af dessa privilegierade luftskepps företag; en sådan fordran torde dock ej löna sig att ens formulera.

Den reglementering vi för närvande äga af luftkriget är lätt summerad. Som vittnesbörd om den polemik, den franska delegationen 1907 förde till seger för sin mot förbudet fientliga ståndpunkt, har i landkrigsreglementets art. 25 rörande förbud af bombardemang af icke försvarade städer, byar, bostäder och byggnader infogats orden *på hvilket sätt det vara må*, hvarvid särskildt luftvapnen åsyftats. Art. 53 innehåller, att alla de medel som äro lämpade att i luften förmedla nyheters öfverförande eller äro användbara till transport af personer eller saker, bortsedt från de fall, som äro föremål för sjölagens bestämmelser, kunna beslagtagas äfven om de tillhöra enskilda personer men böra återställas och ifrågakommande skadestånd fastställas vid fredsslutet.

I oförändrad form kvarstår sedan den första Haagkonferensen landkrigsreglementets § 29, hvilken utgör en föga lyckad kompromiss mellan de ståndpunkter de amerikanska instruktionerna af 1863, Brüsselprojektet af 1874 och Oxfordmanuelet af 1880 intagit till frågan om spionering och särskildt sådant från luftfartyg. Paragrafen anföres här vid sidan af den formulering M. Fauchille med stöd af den debatt, som daterar sig ända från Bismarcks och Bluntschlis dagar, gifvit i sitt senaste förslag vid Folkrättsinstitutets Madridsammanträde.

Art. 29. Såsom spion kan endast anses person, som hemligt eller under falska förevändningar inhämtar eller söker inhämta upplysningar inom en krigförandes operationsområde i afsikt att meddela dessa till motståndaren.

Militärpersoner, som utan förklädnad inträngt inom den fiendliga arméns operationsområde i ändamål att inhämta underrättelser, betraktas följaktligen icke såsom spioner. Ej heller betraktas såsom spioner militära eller civila personer, som hafva i uppdrag att öfverbringa meddelanden till egen eller till den fiendliga armén och utföra detta uppdrag öppet. Till samma kategori räknas personer, som afsändts i ballong för att öfverbringa meddelanden och i allmänhet för att underhålla förbindelsen mellan olika delar af en armé eller af ett område.

Art. 7. Behandlade såsom misstänkta för spioneri kunna endast de luftfartyg blifva, hvilka på ett hemlighetsfullt tillvägagångssätt eller under falska förevändningar och på detta vis döljande sina förehafvanden, ofvan en krigförandes landområde eller kustvatten eller ofvan ett af dess trupper besatt territorium eller i öppna hafvet öfver någon af dess eskadrar eller krigsskepp och i allmänhet inom operationsområdet, inhämta eller söka att inhämta upplysningar med afsikt att meddela dem till motståndaren.

Principiellt betraktas därför icke som spioner utan böra behandlas som krigsfångar, ifall de tillfångatagas, militärpersoner, som utan förklädnad å luftfartyg fullgöra ett undersökningsuppdrag, och andra personer, som i luftfartyg afsändts för att öfverbringa meddelanden och i allmänhet för att underhålla förbindelserna mellan olika delar af en armé eller ett område.

Det gemensamma felet hos dessa bägge redigeringar är, att inga fasta gränsskillnader göras mellan offentliga, militära och privata luftskepp. De senares deltagande i krigsoperationerna må öfver hufvud anses berättigadt endast försåvidt de — enligt konventionens rörande landkrig sektion 1, art. 1 — stå under militärt kommando och underkasta sig krigslagarna. En väsentlig fördel med Fauchilles förslag är, att det räknar med den genom aviatikens utveckling betingade möjligheten af ett hemligt uppträdande i luftfartyg.

Utan att texterna innehålla någon direkt antydning därom är det att förmoda, att art. 23 i landkrigsreglementet, art. 1 i konventionen rörande bombardement till sjöss samt de andra och tredje Deklarationerna äga sin tillämpning äfven beträffande luftkrig. En uttrycklig förklaring härom synes dock önskvärd.

Återstår slutligen att nämna, att enligt Londondeklarationen af febr. 1909 (art. 24, mom. 8) luftfartyg och deras beståndsdelar äro att anse som villkorligt kontraband.

I sin helhet äro som sagdt dessa bestämmelser ytterligt knapphändiga i förhållande till den risk och de komplikationer, som det moderna luftkriget faktiskt kan medföra. Värdet af de sträfvanden, som energiskt inrikta sig på en förebyggande lagstiftning i detta afseende för att om möjligt få densamma sanktionerad vid nästa Haagkonferens, är då också påtagligt. Att teknikens framsteg själfva komma att spela en betydande roll i detta kapitel, liksom de gjort det exempelvis beträffande afskaffande af kaperiet till sjöss och okränkbarheten i krig af postala försändelser, och att t. o. m. de lufträttsliga principerna ännu kunna bli revolutionerade genom oanade uppfinningar, detta är en invändning, som ej kan få fördröja lagstiftarens arbete i utarbetande af grundvalarna för den blifvande reglementeringen.

Liksom en särskild internationell juridisk kommission f. n. arbetar på en luftkodex för fredstid, borde sakkunnigheten gripa sig an med äfven den krigsrättsliga sidan. Som grundval för ett dylikt arbete har det Fauchille'ska förslaget sitt gifna värde, äfven om det ej, sådant det föreligger, ens i någon punkt borde kunna helt godtagas. Folkrättsinstitutet har med 17 röster emot 4 enats om en enda artikel och i denna medges luftkriget som legitimt, men på villkor att det ej för den fredliga befolkningen eller dess egendom innebär större faror än land- och sjökriget: ett synbarligen rätt platoniskt stadgande.

En lösning som redan vunnit många röster förordrar ett tillämpande af sjökrigets lagar på luftkriget. Det är dock svårt att godkänna detta tillvägagångssätt, ty, som Meurer påpekar, komma ju luftflottiljerna ej att uppträda fullt själfständigt; de stå i beroende och kontakt af en styrka antingen till lands eller till sjöss och det naturligaste synes då vara, att detta förhållande får bli afgörande beträffande den lagstiftning, som bör adopteras. Mot godtagandet af den maritima rätten talar därjämte den anakronism, man skulle göra sig skyldig till genom att till luften utsträcka den för hafvet så länge pläderade men ännu ej godtagna principen om okränkbarhet af privat egendom.

Ett af de mest centrala problemen måste vara det om operationsområdets utsträckning. Fauchille definierar krigsteatern i

följande paragraf, som är intressant äfven för belysande af de konsekvenser, hvartill principen om luftens frihet kunna leda.

De krigförande staterna äga rätt att i hvilken del det vara må af atmosfären utöfva fientligheter öfvan deras landområde eller öfvan det öppna hafvet eller deras kustvatten.

Däremot är det dem förbjudet att företaga fientliga åtgärder ägnade att medföra fall af projektiler och öfver hufvud förorsaka skada öfvan neutrala staters landområde på hvilken höjd det vara må samt i närheten af dessa staters gränser inom en omkrets bestämd af skotthållet från deras luftfartyg.

De krigförandes militära och offentliga luftfartyg kunna ej förflytta sig öfver de neutrala staterna utan dessa staters medgifvande; beträffande de privata lufskeppen behöfva de intet tillstånd för sin rörelsefrihet.

Det för en stat som Sverige närmast liggande intresset synes vara att fastslå de neutralas rättigheter och plikter i luftkrig. Enligt Fauchille få de krigförandes militära luftfartyg, ifall de intränga inom en neutral stats område, ej kvarstanna där mör än 24 timmar med mindre deras skador eller atmosfärens tillstånd hindrar dem att aflägsna sig inom denna tidrymd. Den neutrala trafiken förbjudes inom alla delar af atmosfären öfver de krigförandes område liksom inom en omkrets af 11,000 meter räknadt från deras gränser. Ett närmare skärskådande och utvecklande af synpunkter som dessa bör ej visa sig fruktlöst.

Frågorna rörande blockad, kontraband, konfiskering, Röda korset etc. böra likaledes redan nu påkalla en sakkunnig undersökning.

Den engelska regeringens förslag om obligatorisk sjuk- och arbetslöshetsförsäkring.

Af

Kanslist Carl Harald Trolle.

Till Riksförsäkringsanstalten har Kanslisten vid Svenska Generalkonsulatet i London CARL HARALD TROLLE öfverlämnat en af honom utarbetad redogörelse för den brittiska regeringens nya, uppseendeväckande förslag till en social sjuk- och arbetslöshetsförsäkring i England. Genom Riksförsäkringsanstaltens tillmötesgående har denna redogörelse ställts till Redaktionens förfogande, som med obetydliga ändringar här nedan återger densamma, förvissad om, att det bör intressera tidskriftens läsare att taga del af det märkliga förslaget.

Erinras må emellertid, att det i parlamentet mött, visserligen erkännande i princip, men också mycken kritik från så godt som alla sidor. Medan den gamla engelska liberalismens män motsätta sig direkta bidrag från statens sida, fordrar arbetarepartiet, att arbetarna skola slippa undan allt sådant. Ålderdomspensioneringens nådegåfva har, som naturligt är, väckt liknande anspråk i fråga om all socialförsäkring.

Förslagets slutliga öde är ännu ovisst, men sannolikt synes vara, att det antages, ehuru med ej obetydliga ändringar. Herr Trolles redogörelse är af följande innehåll.

Den 4 maj 1911 framlades i det brittiska parlamentet af regeringen ett förslag till »Lag angående försäkring mot förlust af hälsa samt för skydd mot och botande af sjukdom, äfvensom angående arbetslöshetsförsäkring». Lagförslaget ifråga frambars af finansministern Lloyd George, understödd af bl. a. presidenten för Board of Trade Sydney Buxton, inrikesministern Winston

S. Churchill samt presidenten för Local Government Board John Burns.

Vid en redogörelse för lagförslaget torde detsamma lämpligen böra uppdelas i tvänne stora hufvudafdelningar:

- I) *Om sjukförsäkring* och
- II) *Om arbetslöshetsförsäkring,*

hvilka bägge hufvudgrupper i sin tur sönderfalla i smärre underafdelningar.

I. Om sjukförsäkring.

Försäkringens omfattning.

1. *Obligatorisk försäkring.*

Enligt lagförslaget skola försäkras alla personer; hvilka, de må vara af hvad kön eller af hvilken nationalitet som hälst, äro i tjänst anställda inom det Förenade Konungariket eller ombord å brittiska fartyg, utan hänsyn till om de äro aflönade i penningar eller åtnjuta ersättning in natura för sitt arbete.

Försäkringen omfattar dock icke:

a) agenter, hvilka åtnjuta ersättning för sitt arbete i form af kommissionsarvode samt äro anställda af mera än en person eller firma;

b) sådana personer som tvättgummor, sömmerskor och andra, hvilka icke äro anställda hos annan person utan uteslutande arbeta för egen utkomst och hvilkas arbetsförtjänst är så obetydlig, att de premier, hvilka de skulle hafva att erlægga, skulle blifva allt för betungande för dem;

c) hustrur, hvilka arbeta för sina män och hvilka därigenom kunna anses vara anställda i dessas tjänst;

d) personer, hvilka endast hafva tillfällig sysselsättning såsom till exempel en bärare, som icke drifver detta yrke såsom verkligt ordnad affärsrörelse;

e) tillfälligt tjänstefolk;

f) personer, hvilkas sammanlagda inkomst uppgår till mera än 160 pd om året;

g) soldater och andra personer, hvilka äro anställda i armén eller krigsflottan och för hvilka det, så länge de äro kvar uti statens tjänst, är sörjdt på annan väg. Sedermera torde dock ett lagförslag komma att af regeringen framläggas, hvaruti föreslås, att ett mindre, regelbundet afdrag skall göras från dessa personers löner, och att det belopp som på detta sätt uppstår skall tillika med $2\frac{1}{2}\%$ ränta till dem återbäras vid deras afgang ur tjänst. Därest de under sin tjänstetid hafva blifvit invalider skall dessutom ett tilläggsbelopp från särskilda för ändamålet upprättade fonder till dem utbetalas;

h) personer, som äro i statens eller kommunens tjänst anställda och i anledning däraf åtnjuta pension.

Det finnes slutligen en stor klass af människor, hvilka endast äro tillfälligtvis anställda (t. ex. under 39 veckor af året) och skäl torde ej föreligga för staten att fordra, att dessa personer skola låta försäkra sig. Det kan nämligen ej anses vara rätt handadt af staten att kräva försäkringspremier af personer, hvilka aldrig skulle kunna komma i åtnjutande af försäkringens fördelar, när de icke skulle kunna vara i stånd att vidmakthålla sin försäkring.

Undantag från den obligatoriska försäkringen föreslås därför skola kunna, efter af vederbörande arbetare därom gjord ansökan, af försäkringskommissionärerna beviljas:

a) personer, hvilkas årliga inkomst af pension och arbete understiger 25 pd;

b) gifta kvinnor och personer, hvilka för sin utkomst äro beroende af andra personers arbete och hvilka senares sysselsättning icke faller under det obligatoriska schemat.

Därest en arbetare på sådana grunder blir befriad från försäkring, har detta dock icke någon som hälst inverkan på arbetsgifvarens skyldighet att erlagga premier för *samtliga* hos honom anställda personer. Arbetsgifvarens inbetalning räknas efter antalet hos honom *anställda* personer, ej efter antalet hos honom anställda försäkrade personer.

I det fall att en person är anställd utan någon som hälst lön i reda penningar eller ock anställd af en person och aflönad af en annan, faller det på honom som anställde att vidtaga åtgärd och ansvara för att personen ifråga blir vederbörligen försäkrad.

Personer som hyrkuskar, roddare o. dyl., hvilka förtjäna sitt uppehälle genom att mot betalning betjäna allmänheten med åkdon, båtar o. s. v., falla jämväl under den obligatoriska försäkringen; och i dessa fall betraktas ägaren till förvärfvsredskapen såsom arbetsgifvare, äfven om redskapen af honom uthyras till andra. Det blir således ägaren af nämnda redskap som har att ansvara för att de ifrågavarande yrkesutöfvarna blifva försäkrade.

2. Frivillig försäkring.

Alla personer, hvilka enligt försäkringslagen ej kunna erhålla obligatorisk försäkring, äro berättigade att erhålla frivillig sådan, så framt de antingen:

a) hafva någon regelbunden anställning samt däraf äro helt eller delvis för sitt lifsuppehälle beroende eller

b) under minst fem år hafva varit obligatoriskt försäkrade.

Den frivilliga försäkringen omfattar sålunda alla slags yrkesmän, oberoende af inkomst och sysselsättning, samt alla slags biträden, hvilkas årliga inkomst är öfver 160 pd.

Däremot äga icke personer, hvilka ej hafva någon som hälst inkomst af arbete, utan hvilka uteslutande lefva på afkastning af kapital, rätt att blifva statsförsäkrade.

Försäkringspremierna.

1. Obligatorisk försäkring.

All premieinbetalning upphör vid fyllda sjuttio år och personer öfver sextio år kunna icke vinna inträde i försäkringen.

Försäkringspremierna, hvilka hvad beträffar de anställdas del däraf skola af arbetsgifvaren afdragas vid aflöningsstillfällena från lönen, utgöra i veckan 9 pence för män och 8 pence för kvinnor.

Häraf falla på de olika betalarne:

arbetaren 4 pence i veckan

arbeterskan 3 pence i veckan

arbetsgifvaren 3 pence i veckan för hvarje hos honom *anställd* person och

staten 2 för hvarje *försäkrad* person af *brittisk* nationalitet.

För utländingar utgår intet statsbidrag.

För personer, hvilkas dagsinkomst understiger 2 shillings 6 pence och hvilka af arbetsgifvaren icke erhålla fri kost och fritt husrum utgår en reducerad premieandel. Vederbörande arbetsgivare äger i sådana fall att ifylla summan med så stort belopp att densamma uppnår det belopp, som i vanliga fall skolat af arbetsgifvaren och arbetaren gemensamt utgöras.

De premieandelar, hvilka under sådana förhållande komma att af arbetaren och arbetsgifvaren betalas, äro:

Om dag aflöningen är *under 1 shilling 6 pence*:

af den försäkrade 1 penny i veckan,

af arbetsgifvaren 6 pence i veckan såväl för arbetare som för arbeterska.

Om dag aflöningen är *under 2 shillings*:

af den försäkrade 2 pence i veckan,

af arbetsgifvaren 5 » » » för arbetare,

» » 4 » » » » arbeterska.

Om dag aflöningen är *under 2 shillings 6 pence*:

af den försäkrade 3 pence i veckan,

af arbetsgifvaren 4 » » » för arbetare,

» » 3 » » » » arbeterska.

2. Frivillig försäkring.

Personer *under 45* år, hvilka anmäla sig till försäkring under de sex första månaderna, sedan lagförslaget blifvit antaget till gällande lag, kunna blifva sjukförsäkrade under samma villkor,

som de, hvilka åtnjuta obligatorisk försäkring. Vid frivillig försäkring har den försäkrade emellertid att jämväl erlægga den premieandel, som vid obligatorisk försäkring faller på arbetsgifvaren att utgöra.

Försäkringsafgifterna i detta fall komma sålunda att blifva:
 för arbetare 7 pence i veckan,
 » arbeterska 6 » » »
 » staten 2 » » » för hvarje försäkrad person af brittisk nationalitet.

För personer öfver 45 år komma dessa premieafgifter att utgå efter en annan beräkning, för hvilken den försäkrades ålder vid inträdet uti försäkringen kommer att läggas till grund.

För personer, såväl öfver som under 45 år, hvilka anmäla sig till erhållande af frivillig sjukförsäkring efter de sex första månaderna, sedan försäkringsförslaget blef gällande lag, komma särskilda tabeller för premierna att utarbetas. Till grund för dessa skall, såsom i nyssnämnda fall, läggas den försäkrades ålder vid försäkringens erhållande.

Huru försäkringspremierna erläggas.

Arbetsgifvaren är ansvarig för att såväl hans som den försäkrades andel uti försäkringspremien erlägges, och han är berättigad att för den del däraf, hvilken faller på den försäkrade att erlægga, göra afdrag å dennes lön. Dyligt afdrag får emellertid endast göras vid det tillfälle, då lönen utbetalas för den period, som försäkringspremien afser.

Premierna erläggas på så sätt, att arbetsgifvaren hvarje vecka påsätter på ett den försäkrade tilldeladt s. k. försäkringskort ett frimärke af den valör, som motsvarar hans och den försäkrades sammanlagda premieandelar. Försäkringskortet bör, så länge arbetaren är i tjänst, förvaras af arbetsgifvaren, hvilken emellertid är skyldig att om tjänsten af en eller annan anledning upphör, återställa detsamma till arbetaren.

Vid fastsättandet af frimärket bör detsamma af arbetsgifvaren makuleras genom påskrift om dagen, då detsamma skedde.

För att ej något tvistemål skall kunna uppstå beträffande hvilken arbetsgifvare, som är skyldig att erlægga försäkringspremien, i händelse att arbetaren under veckans lopp lämnar sin tjänst och går i annan anställning, stadgar lagen, att den arbetsgifvare, hos hvilken arbetaren vid arbetsveckans ingång var anställd, skall ansvara för att ifrågavarande veckas premie blir erlagd.

Arbetsgifvaren är hemfallen till straff, om han underlåter att till försäkring anmäla hos honom anställd arbetare, liksom ock om han försummar att i vederbörlig ordning erlægga de stadgade försäkringspremierna.

Arbetaren är skyldig, om han har försäkringskortet uti eget

förvar, att förete detsamma vid hvarje aflöningsstillfälle. Skulle han uraktlåta detta, är arbetsgifvaren berättigad att på hans be- kostnad rekvirera nytt försäkringskort för honom.

Hvarje öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare, enligt hvilken den förre skulle få rättighet att afdraga sina för- säkringskostnader från den senares aflöning, är olaglig och utan verkan.

Understödet.

Understödet utdelas antingen genom

- a) vissa särskildt godkända sjukkassor eller genom
- b) postkontoren.

Det minimi-understöd, som garanteras, är:

- a) fri läkarevård och fri medicin under hela lifvet,
- b) rätt till fri sanatorievård. Ett belopp af 1 shilling 4 pence skall för hvarje försäkrad afsättas till en fond för underhåll af sanatorier, för hvilkas byggande regeringen äskar ett anslag af 1,500,000 pd.

- c) ett veckounderstöd af 10 shillings för män och 7 shillings 6 pence för kvinnor i händelse af sjukdom. Beloppet utgår under 13 veckor, räknade från sjukdomens fjärde dag. Personer, som äro öfver femtio år och hvilka ej hafva gjort minst 500 vecko- inbetalningar, erhålla dock ett lägre belopp, utgörande 7 shillings för män och 6 shillings för kvinnor; och personer, hvilka äro öfver sextio år och ej hafva verkställt minst 500 veckoinbetal- ningar, erhålla högst 5 shillings i veckan (samma belopp för såväl män som kvinnor);

- d) 7 shillings i veckan under sjukdomens återstående tid;

- e) 30 shillings i veckan för hvarje förlossning. Detta under- stöd, hvilket utgår till såväl gifta som ogifta mödrar, utbetalas i det förra fallet till följd af mannens försäkring, om modern ej själf är försäkrad.

Understöden under c) och d) upphöra vid fyllda 70 år.

Till ogifta personer under 21 år utgår, förutom fri läkare- och sanatorievård samt fri medicin, allenast ett kontant sjuk- understöd af 5 shillings i veckan.

Gossar och flickor under 16 år erhålla ej något kontant sjukunderstöd, utan äro berättigade allenast till fri läkare och sanatorievård samt fri medicin.

Vederbörande sjukkassor kunna dock erhålla rättighet att höja det lagstadgade minimi-understödet med 10 % hvarjämte särskildt välskötta kassor, kunna för sina medlemmar utverka följande ytterligare förmåner:

- 1) fri läkarevård och fri medicin för af den försäkrade be- roende anhöriga;
- 2) understöd till nödställda medlemmar;
- 3) full sjukbetalning under 26 veckor, räknade från sjuk-

domens andra dag samt förhöjdt understöd antingen i allmänhet eller i särskilda fall;

4) rätt för medlemmar att utfå understöd under konvalescenstid;

5) fickpenningar till medlemmar, hvilka vårdas å sanatorium;

6) rätt för medlem att erhålla ålderdomspension före det han fyllt sjuttio år, eller, om han väntar till dess han uppnått denna ålder, till förhöjdt belopp;

7) förhöjdt förlossningsunderstöd.

Bestämmelser beträffande sjukdom och sjukkassor.

De sjukkassor, hvilka erhållit rätt att mottaga och bevilja försäkringsansökningar samt utbetala försäkringsunderstöd, äro skyldiga att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, hvilka staten uti ämnet finner för godt att utfärda.

Bland de i förslaget upptagna bestämmelser i fråga om sjukdom märkas:

a) försäkrad person äger rätt att åtnjuta fri läkarevård från och med den stund, då försäkringen tages, och under hela lifvet;

b) försäkrad person är skyldig att så fort som möjligt till vederbörande sjukkasse anmäla inträffadt sjukdomsfall;

c) sjukunderstödet skall utgå senast från och med fjärde dagen från och med den dag, då sjukdomsfallet anmäldes till vederbörande;

d) den sjuke är absolut skyldig att åtlyda alla af vederbörande läkare meddelade föreskrifter rörande vård och medicin, och sjukkassorna åläggas att anställa vissa kvinnliga inspektörer, hvilkas uppgift är att besöka sjuka kvinnor, hvilka äro försäkrade;

e) sjukkassorna äro berättigade att utfärda särskilda bestämmelser beträffande förlust af sjukunderstöd till medlemmar, hvilka gjort sig skyldiga till viss förseelse. Dylig medlem är dock i hvarje fall berättigad till fri läkarevård;

f) om en medlem har erhållit temporärt understöd och blifvit återställd från sin sjukdom, men ånyo blir sjuk, skall detta senare sjukdomsfall räknas som en fortsättning af det föregående, så framt ej en tidrymd af tolf månader förflutit däremellan och medlemmen under den tiden haft arbete samt i vederbörlig ordning erlagt sina försäkringspremier;

g) sjukkassorna hafva rätt påbjuda böter intill 20 shillings för medlem, som icke åtlyder vederbörande sjukkassas stadfästa stadgar eller hvilken på annat sätt gjort sig skyldig till förseelse, som står i samband med sjukförsäkringen. De kunna jämväl i liknande fall ådöma medlem suspension för en tid af högst ett år samt i svårare fall uteslutning ur sjukkassan;

h) sjukunderstöd, såväl temporärt som permanent, får ej, annat än undantagsvis såsom återbäringskyldigt förskott, utbetalas till personer, hvilka enligt lag äro berättigade till skade-

stånd eller annat sjukunderstöd. Utbetalas emellertid denna eventuella godtgörelse eller ersättning med mindre belopp än det, hvilket skulle utgå såsom sjukförsäkringsunderstöd, är medlemmen berättigad att från sjukkassan utbekomma skillnaden mellan de bägge beloppen. Förskott, som enligt detta moment utgått till medlem, kan, om det ej godvilligt återbetalas, uttagas antingen exekutivt eller ock genom afdrag å senare eventuella understöd;

i) sjukkassorna kunna jämväl antingen vidtaga rättsliga åtgärder för utfående åt medlem honom enligt lag eventuellt tillkommande skadestånd, eller ock vägra understöd åt medlem, hvilken underlåter att vidtaga åtgärd till utbekommande af dylikt skadestånd;

j) sjukkassorna äro ej berättigade att utbetala moderskapsunderstödet i kontanter vare sig till modern eller till hennes man, utan skall detta utgå på så vis, att vederbörande sjukkassa betalar intill 30 shillings¹ af de i anledning af förlossningen gjorda utgifterna;

k) sjukunderstöd får icke säljas, öfverlåtas eller tagas i mät. Alla öfverenskommelser i dylikt syfte äro olagliga och utan verkan.

Äktenskapets inverkan på utbetalande af sjukunderstöd.

Kvinnor, hvilka ingå äktenskap samt därigenom upphöra att vara anställda i den mening, hvarom lagen talar, kunna icke fortfarande vara försäkrade enligt denna lag. Men om de blifva änkor och ånyo taga anställning, äro de omedelbart berättigade till en försäkrings alla fördelar, samt inträda i ock med änkeståndet, så framt de äro invalider vid den tidpunkten, i de understöddas klass. Det vill i praktiken säga, att en försäkrad kvinna, hvilken ingår äktenskap och därigenom upphör att inbetala försäkringspremier, icke därför uteslutes ur försäkringen, men hon kan såsom gift icke komma i åtnjutande af dess fördelar, fränsett moderskapsunderstödet samt den utsträckning af understödet, som eventuellt kan komma att medgifvas särskildt väl skötta sjukkassor. Däremot när hon blir änka, kommer hon omedelbart på grund af sin egen tidigare försäkring i åtnjutande af försäkringens alla fördelar.

Uraktlåtenhet att erlægga premie.

Beträffande uraktlåtenhet från den försäkrades sida att erlægga stadgad försäkringspremie stadgas följande:

a) uraktlåten premieinbetalning till följd af sjukdom har ingen verkan för den försäkrade;

¹ Vid förslagets debattering i underhuset har finansministern gått in på att moderskapsunderstödet under vissa förhållanden må kunna höjas intill 60 shillings.

b) uraktlåten premieinbetalning till följd af arbetslöshet har ej heller för den försäkrade någon verkan, så framt icke den tid, för hvilken premieandelarne icke inbetalts, öfverstiger fyra veckor om året. Öferskrides denna tid medför det nedsättning uti eller uppskjutande af eventuellt sjukunderstöd. Om premien ej inbetalas under tretton veckor, suspenderas medlemmen.

Om godkända sjukkassor.

För att en förening skall kunna blifva en i lagens mening s. k. »godkänd sjukkassa» fordras, att

a) den skall vara fullkomligt oberoende och absolut själfstyrande;

b) den får ej arbeta för förtjänst;

b) alla val inom densamma skola förrättas i den ordning, som lagen föreskrifver;

d) den skall hafva minst 10,000 medlemmar. (För Irland dock allenast 5,000 medlemmar),

e) den skall medgifva såväl central som lokal kontroll öfver de anstalter, som den vidtager för läkarevård och för utbetalande af sjukunderstöd;

f) den skall ställa behörig borgen till staten för sina tjänste- och ombudsmäns uppbörd;

g) den skall föra ett särskildt konto öfver det influtna statsbidraget;

h) den skall förbinda sig att ställa sig till efterrättelse alla de bestämmelser, som staten eller statens befullmäktigade organ kunna komma att påbjuda.

Hvarje förening, som uppfyller förestående villkor, kan blifva en s. k. »godkänd sjukkassa». Alla slags fack- och understödsföreningar skulle således kunna blifva dylika sjukkassor.

Föreningar, hvilka icke hafva 10,000 medlemmar, kunna sluta sig tillsammans till en s. k. förenings-union, hvarinom denna medlemssiffra uppnås, och på så sätt komma i åtnjutande af de fördelar, som erbjudas de godkända sjukkassorna.

Inom sjukkassorna möjligen uppkommet öfverskott får begagnas till att öka understödsbeloppen till medlemmarne. Skulle däremot någon brist uppkomma, äro sjukkassorna skyldiga att omedelbart vidtaga åtgärd till densammans täckande.

Alla sjukkassornas beslut kunna öfverklagas hos en därtill af vederbörande försäkringsmyndighet särskildt utsedd skiljedomare, och det är hvarje sjukkassas skyldighet att tillse, att en dylik skiljedomare verkligen blifvit i behörig ordning utsedd.

Om försäkring genom postkontoren m. m.

Personer, hvilka af en eller annan anledning ej äro medlemmar uti någon godkänd sjukkassa eller hvilka blifvit uteslutna

ur dylik förening och icke lyckats att vinna inträde i annan, kunna erhålla sjukförsäkring enligt lagen genom postkontoren, men det understöd, som uti dylika fall till den försäkrade utbetalas, kommer att utgå efter en särskild tabell, uträknad i förhållande till det af den försäkrade inbetalda försäkringsbeloppet.

Försäkring genom postkontoren kan jämväl erhållas af utlänningar, men erhålles för densamma icke något statsbidrag.

Hälsovårdskommittéer.

För att hafva tillsyn öfver den sjukvård, hvartill de genom postkontoren försäkrade äro berättigade, skola särskilda s. k. hälsovårdskommittéer utses. Dessa hafva till uppgift, att

a) verkställa de medicinska anordningarna för försäkrade personer, hvilka icke äro medlemmar af någon s. k. godkänd sjukkasse;

b) hafva kontroll öfver de medel, som inkomma och utgå för underhåll af de i de särskilda distrikten upprättade sanatorierna;

c) hafva öfverinseende öfver det allmänna hälsotillståndet inom distriktet samt till vederbörande myndigheter inkomma med berättelse därutöfver samt med förslag till detsammans förbättrande.

Läkare och medicin.

Sjukfassorna få ej under några förhållanden ingå aftal med läkare eller annan person, att denne skall för ett visst i ett för allt fastställt belopp tillhandahålla den för de försäkrade ordinerade erforderliga medicinen. Genom detta påbud har man velat förebygga, att en läkare skall kunna förbinda sig att för en relativt låg ersättning tillhandahålla den erforderliga medicinen, hvilken man under sådana förhållanden med allt skäl kunde antaga skulle inskränka sig till den billigaste och möjligast knappa. Sjukfassorna äro dock berättigade, att öfverlåta denna sin skyldighet beträffande tillhandahållandet af medicin, till de förberörda hälsovårdskommittéerna.

Den af sjukfassorna själfva meddelade medicinska hjälpen är underkastad inspektion af därtill särskildt utsedde personer.

Simulerade sjukdomsfall.

En sjukförsäkrings svåraste punkt är bestämmelserna om simulerade sjukdomsfall — ett ondt, som hvarken sjukfassorna själfva eller ens några lagbestämmelser torde helt kunna förebygga.

Man har emellertid ansett, att detta onda mest effektivt förebygges genom att väcka de försäkrades eget själfintresse i opposition mot detsamma. Och detta har man tänkt bäst skola kunna ske, genom att låta bördan af dylika fall af oärlighet bäras af arbetarne själfva antingen i form af minskadt understöd eller ökad inbetalning.

Komma de försäkrade underfund med att hvarje dylikt svek af en deras kamrat är en pekuniär utgift för dem, blifva helt säkert de simulerade sjukdomsfallen impopulära och därigenom nedbringade till minsta möjliga antal.

Det ligger sålunda i de försäkrades eget intresse att utöfva en sträng kontroll i detta afseende.

Öfriga bestämmelser.

Lagförslaget innehåller jämväl bestämmelser beträffande val af en kommitté, bestående af arbetsgifvare och arbetare, hvilkens uppgift är att vara en slags rådgifvande myndighet till försäkringsverket.

En klausul i förslaget stadgar straff för dubbel försäkring enligt statsförsäkringen samt förbjuder samma person att på en gång mottaga såväl sjuk- som arbetslöshetsunderstöd.

Sjukkassornas medlemmar äro däremot naturligtvis fullt berättigade till att taga hvilka andra frivilliga försäkringar som helst.

En annan klausul uti förslaget förbjuder vräkning af försäkrad person för obetald hyra under den tid, denne åtnjuter sjukunderstöd samt under de första fjorton dagarna, efter det att dylikt understöd upphörde. Dessutom hafva vissa domstolstjänstemän erhållit befogenhet att i händelse af sjukdom under vissa förhållanden utsträcka denna skyddstid intill en tid af tolf månader, samt, så framt särskilda garantier finnas för hyrans betalande eller flyttning skulle vara lifsfarlig för den försäkrade, jämväl utöfver denna tid.

II. Om arbetslöshetsförsäkring.

Understödet omfattning.

Lagförslagets andra afdelning handlar om arbetslöshetsförsäkring.

För att kunna komma i åtnjutande af arbetslöshetsförsäkringsunderstöd fordras¹:

¹ Förslaget skiljer mellan »obligatorisk» försäkring, omfattande arbetare inom byggnads- och skeppsbyggerifacken samt metallindustrien och »frivillig» försäkring för arbetare inom andra yrken. Red.

a) att arbetaren skall kunna bevisa, att han, sedan lagen om arbetslöshetsförsäkring trädde i kraft, har varit anställd inom ett försäkradt yrke under minst 26 veckor;

b) att arbetaren skall hafva ingifvit en skriftlig ansökan om arbetslöshetsunderstöd samt att han kan bevisa, att han, sedan den dagen detta skedde, alljämt varit utan arbete;

c) att arbetaren är arbetsduglig, men ur stånd att erhålla arbete;

d) att den sammanlagda tid, under hvilken en arbetare jämlikt lagen årligen kan erhålla arbetslöshetsunderstöd (15 veckor), icke blifvit öfverskriden.

Diskvalifikationer.

1) En arbetare, som förlorar sin anställning till följd af strejk, lock-out eller annan dylik orsak, är ej berättigad till arbetslöshetsunderstöd, så länge strejken, lock-outen eller orsaken till arbetslösheten i öfrigt fortfar;

2) En arbetare, som förlorar sin anställning till följd af dåligt uppförande eller som frivilligt lämnar sitt arbete utan ordentlig uppsägning och orsak, erhåller intet arbetslöshetsunderstöd under de sex första veckorna, räknadt från den dag då anställningen upphörde;

3) En arbetare, som blifvit dömd till fängelsestraff (såsom sådant räknas icke till fängelse förvandlade böter) eller annat svårare straff, erhåller intet arbetslöshetsunderstöd under de första sex veckorna, räknadt från den dag, då han frigafs ur fängelset;

4) En arbetare kan ej erhålla något arbetslöshetsunderstöd, så länge han är intagen på arbetsinrättning eller annan försörjningsanstalt, som helt eller delvis underhålles af allmänna medel; ej heller utbetalas arbetslöshetsunderstöd till person, hvilken befinner sig utanför det Förenade Konungarikets gränser.

Understödet.

Det veckounderstöd, som utbetalas till försäkrad person i händelse af arbetslöshet, utgår

a) till arbetare, som är anställd inom byggnadsindustrin med 6 shillings och

b) till arbetare, som är anställd inom maskinindustrin med 7 shillings.

Öfriga yrken hafva ännu så länge lämnats utanför försäkringsschemat, dock med tillåtelse för Board of Trade att, därest detta för godt finner, utvidga detsamma jämväl till andra yrken, förutsatt dock att härigenom statens bidrag icke kommer att ökas med mera än högst 1,000,000 pd.

Arbetslöshetsunderstöd utgår under högst femton veckor om året, så framt icke annorlunda i särskilda fall blifvit af Board of Trade bestämdt. Understödet utgår vidare, därest ofvannämnda myndighet icke annorlunda bestämt i visst fall, i proportion med de inbetalda premierna på så sätt, att högst en veckas understöd kan i händelse af behof, erhållas för hvarje femte inbetalning.

Försäkringspremierna.

Veckoavgifterna för försäkring mot arbetslöshet äro:

att af arbetaren betalas ..... 2 $\frac{1}{2}$ pence

att af arbetsgifvaren betalas ..... 2 $\frac{1}{2}$ »

hvilket senare belopp emellertid under vissa förutsättningar kan reduceras.

Statens bidrag är en tredjedel af arbetarens och arbetsgifvarens sammanlagda tillskott.

Restitution af inbetalda premieavgifter m. m.

Om en arbetare har betalt arbetslöshetsförsäkringspremier under minst 500 veckor, äger han vid fyllda sextio år att återfå det af honom inbetalda beloppet jämte 2 $\frac{1}{2}$ % ränta därpå, med afdrag dock för det af honom eventuellt åtnjutna arbetslöshetsunderstödet. Dyligt belopp kan utbetalas antingen på en gång eller ock i form af lifränta.

Arbetsgifvarne äro likaledes berättigade att under vissa förhållanden återfå en del af det försäkringsbelopp, som under för dem särskildt svåra tider har af dem inbetalts.

Om en arbetares upprepade förlust af anställning synes försäkringstjänstemannen hafva sin grund uti arbetarens mindre skicklighet uti sitt yrke, äger försäkringstjänstemannen befogenhet att erbjuda arbetaren att på arbetslöshetsförsäkringens bekostnad genomgå lämplig kurs för utbildande uti yrket.

Islands folk- och statsrättsliga ställning.

1.

Genmäle till Professor Knud Berlin.

I Statsvetenskaplig Tidskrifts junihäfte för i år har professorn vid Köpenhamns universitet juris d:r Knud Berlin skrivit ett utförligt svar å min afhandling i nämnda tidskrift för år 1910¹. Då jag ej kan begära, att tidskriftens redaktion skall medgifva ett mera omfattande genmäle mot detta hr Berlins svar, men det är nödvändigt, att prof. Berlins uttalanden ej stå oemotsagda inför tidskriftens läsekrets, har jag koncentrerat mig till att bemöta hr Berlin endast i några af hufvudpunkterna. Det är sannolikt, att tillfälle senare gifves mig att i mera uttömmande form skärskåda hans vetenskapliga skriftställer i frågan om Islands folk- och statsrättsliga ställning och då äfven bemöta hans uttalanden om riksrådets ställning till Island, som det knappa utrymmet förbjuder mig att här ingå på².

Min förut omnämnda uppsats var benämnd »Islands folkrättsliga ställning», och kom jag däri till det resultatet, att »Island i närvarande stund de jure är en suverän stat stående i personalunion med Danmark. Detta erkännes dock ej af den ena parten, Danmark, och Island är ej heller för närvarande folkrättsligt erkändt som stat»³. Med personalunion afser jag en union mellan två monarkiska stater, där hvar och en af dem och ej unionen som sådan har rätts- och handlingsbefogenhet samt gemensamheten af monark är för framtiden mer eller mindre tillfällig⁴.

När prof. Berlin nu går att bemöta min afhandling om Islands folkrättsliga ställning, affärdar han i sin långa uppsats frågan där-

¹ Statsv. Tidskr. 1910, sid. 228—239.

² I dagarna har prof. Berlin närmare utvecklats sin ståndpunkt i frågan i ett nytt arbete: »Det Norske og Danske Rigsraads Stilling til Island».

³ Statsv. Tidskr. 1910, sid. 236.

⁴ Alltså i öfverensstämmelse med bl. a. Fr. von Liszt: Das Völkerrecht, Berlin 1910, sid. 52.

om med endast följande ord: »Hr Lundborg kalder sin Artikel: 'Islands folkrättsliga ställning'. Om Islands folkeretlige Stilling er der dog ingen Tvivl. Folkeretten bygger paa de faktisk bestaaende Forhold, og da Island i mange Aarhundreder har været folkeretligt anerkendt som en Del af Danmarks—Norges og efter 1814 som en Del af Danmarks Rige, vil der ikke kunne ske nogen Forandring i denne Islands forlængst fastslaaede folkeretlige Stilling, med mindre der foregaar en fuldstændig Ændring i Landets hele nuværende Stilling til Danmark»¹. Och därefter går han öfver till ett skärskådande af Islands *statsrättsliga ställning* »indenfor det danske Rige».

Utmärkande för hr Berlin är, att han konsekvent fränkänner alla dem som förfäktat en annan åsikt än han själf all vetenskaplig kapacitet. Den framstående historikern och statsvetenskaplige forskaren Jón Sigurdsson, hvars minne nyligen firats öfver hela Island som en nationalfest, beskyller han för medveten partiskhet². Och samma öde drabbar två nu lefvande vetenskapsmän, arkivarien Jón Þorkelsson och jur. professorn Einar Arnórsson³. Om ett vetenskapligt arbete af dessa senare skrifer han sålunda, att dess »blotte Titel: Islands Rigsrettigheder (Rikisrettindi Islands) tydeligt nok angiver dets udprægede partipolitiske Tendens». I sitt arbetes titel ha de nedlagt *slutresultatet af sina forskningar*. Nu söker hr Berlin genom att benämna det partipolitiskt redan från början bagatellisera deras forskningsresultat. En något underlig vetenskaplig metod i sanning. Och när prof. Berlin bemöter mig i en punkt beträffande Gamli Sättmáli (den gamla isländska förbundsakten), stöder han sig bl. a. äfven på en vetenskapsman, som han med rätta benämner en af »de ypperste Autoriteter paa detta Omraade», framl. professor Konrad Maurer⁴. Men när samme förtjente vetenskapsmans uttalanden ej passa i stycke med hr Berlins egna åsikter, då heter det om honom, att han är en »partisk Publicist»⁵.

När prof. Berlin skall rikta ett, som han tror, dräpande hugg mot mig, anför han, att jag bl. a. som källa anført »Islands Adressebog»⁶. Nu borde hr Berlin, som i sin egenskap af journalist alltid låter påskina, att han är synnerligen initierad i isländska förhållanden, veta att denna af honom förlöjligade adressbok är utgifven af en framstående isländsk jurist advokaten Sveinn Björnsson, som sålunda ger dess uttalanden auktoritativ kraft. För öfrigt förefaller det mer än underligt, att prof. Berlin vill förfäktat den åsikten, att det generellt taget skulle vara omöjligt att

¹ Statsv. Tidskr., 1911, sid. 177.

² Knud Berlin: Islands statsretlige Stilling efter Fristatstidens Ophør, Köpenhamn 1909, sid. IV.

³ Ib., sid. IV.

⁴ Statsv. Tidskr., 1911, sid. 180.

⁵ Knud Berlin: Islands statsretl. Stilling, sid. 258.

⁶ Statsv. Tidskr., 1911, sid. 179.

hämta vetenskapliga resultat ur en adressbok. Om hr Berlin gör sig besvär att söka, torde det ej vara så omöjligt äfven för honom att hämta fram vetenskapliga rön ur dylika arbeten¹.

»Dette burde egentlig være nok», framhåller hr Berlin, sedan han slutbehandlat adressboksfrågan, men af »Respekt for den svenske Offentlighed» går han dock vidare och kommer då först in på Gamli Sáttmáli, den förbundsakt, som enligt min åsikt är fundamentet för förbindelsen mellan Island och Danmark. Detta dokumentets ordalydelse har jag återgifvit i min förra afhandling i Statsv. Tidskr.² Enligt de bevis, som presterats af Jón Sigurðsson, Jón Þorkelsson och Einar Arnórsson är denna akt från år 1263, och till deras åsikt har jag slutit mig. Konrad Maurer och prof. Björn M. Olsen hänföra det till omkr. 1300, och till dem har hr Berlin slutit sig. Såsom jag i min föregående uppsats framhållit, är det af underordnad betydelse, hvilket år Gamli Sáttmáli ingicks³, hufvudsaken är, att den har ingåtts, något som är historiskt bevisadt. Emot detta anför hr Berlin, att efter 1262 ej ingåtts någon ny förbundsakt mellan konungen och isländarna. Härpå svarar jag: Det dokument, hr Berlin kallar för Gamli Sáttmáli, är ej detta, utan— hvilket äfven framgår af dess inledningsord — en öfverenskommelse (sáttmáli) mellan Nordlandets och Sydlandets bönder samt konung Haakon. Personalunionen mellan Island och Danmark baseras på den öfverenskommelse, som ingicks 1263 (enligt några forskare omkr. 1300), och det är den som fått namnet Gamli Sáttmáli.

Mycket betecknande för prof. Berlins vetenskapliga stridsätt är äfven, att när han bemöter min afhandling i *Statsv. Tidskrift*, gör han ett stort nummer af ett par smärre felaktigheter i mitt återgifvande af öfverenskommelsen af 1262, som instnugit sig i ett af mig utgifvet *tyskt arbete*⁴. När jag baserar min uppfattning om Islands folkrättsliga ställning på Gamli Sáttmáli, hvars text fullt riktigt återgifvits såväl i *Statsv. Tidskrift* som i den tyska afhandlingen, talar hr Berlin vid sitt bemötande däraf ständigt och jämt om den förut omnämnda öfverenskommelsen af år 1262 mellan konungen och en del af Islands bönder. Han angriper mig, för att jag i mitt tyska arbete som källa till det sistnämnda dokumentet i likhet med prof. P. A. Munch anført Norges Gamle Love I, sid. 461, men vid återgifvandets af detsamma följt prof. Munchs öfversättning i »Det Norske Folks Historie», hvilken öfversättning, skrifver hr Berlin »desværre er højst uheldig og unøj-

¹ Hr Berlin skrifver, att »detta ved Hr Lundborgs Benyttelse af det som videnskabelig Kilde intressante Skrift er endnu ikke naet ned til de danske Biblioteker». Hade han visat större intresse därför, torde det dock ej ha varit någon svårighet för honom att från sept. 1910, när min uppsats stod införd i *Statsv. Tidskr.* till juni 1911 anskaffa ett dylikt exemplar.

² Sid. 231.

³ *Statsv. Tidskr.*, 1910, sid. 231.

⁴ Islands staatsrechtliche Stellung, Berlin 1908, sid. 21.

agtig». Han anser detta vara af en så afsevärd betydelse, att han offentliggör dokumentet jämsides dels i dess isländska text, dels sin öfversättning därpå, dels P. A. Munchs öfversättning och dels slutligen min, som företagits efter den senare i »Islands staats-rechtliche Stellung».

Af detta framgår, huru prof. Berlin går till väga, när han skall bemöta en motståndare. Han påstår vidare¹, att jag skulle ha sagt, att »Islændernes gamle Overenskomst med Norges Konge af 1262 ikke blot endnu skulde være gældende, men endog være det eneste gyldige Grundlag for Forbindelsen mellem Danmark og Island». Rätta förhållandet är, att jag i berörda hänseende ej talat om öfverenskommelsen af år 1262 utan om Gamli Sáttmáli af 1263 (eventuellt år 1300), hvilket ej hindrar, att äfven den förstnämnda är af stor vikt, då den ju är grundläggande för den andra.

Prof. Berlin skrifer, att af Jonsbokens kristendomsbalk af år 1281, »hvis Gyldighed Lundborg ikke bestrider», framgår, att Island betraktas som »norsk Skatland eller Lydland»². Härtill ber jag få nämna, att i denna af isländska alltinget antagna lag heter det, såsom hr Berlin ock anför, att »blott en skall vara konung öfver allt Norges konungs välde, såväl inomlands som öfver skattlanden». Om Island där räknas till »Norges konungs skattland», är väl därmed ej sagdt, att det, såsom hr Berlin vill framhälva, blef »norskt skattland eller lydland». Det sistnämnda ordet har hr Berlin utan vidare själf lagt till. Man bör betänka, att de stats- och folkrättsliga termerna vid denna tid ej voro så vetenskapligt utmejslade som nu. Island betalade skatt till Norges konung, men ej till Norge, en skatt som närmast torde betecknas som en konungens civillista, för att använda ett modernt uttryck. I den bemärkelsen blef Island ett konungens skattland³.

Island, som genom öfvergången från republik till monarki rättsligt blef ett konungarike, bar lika litet denna titel som det förut burit titeln republik. Under medeltiden var det ofta vanligt, att en stat ej kallades annat än land⁴ och denna benämning har hållit i sig ända till våra dagar i ordet landtdag⁵. Staten Island kallades under medeltiden land och hette så äfven under nyare tiden, något som är fallet alltjämt. Under tidernas lopp benämndes det dock ibland äfven officiellt stat och rike⁶.

När jag anser, att Island nu de jure är en suverän stat i

¹ Statsv. Tidskr. 1911, sid. 190.

² Statsv. Tidskr. 1911, sid. 182.

³ En mycket intressant redogörelse för begreppet »skattland» finnes i jur. prof. Lårus Bjarnasons: Islands statsrättslige Stilling (Betänkning afgiven av Den Dansk-Islandske Kommission, sid. 58).

⁴ Jellinek: Allgemeine Staatslehre, Berlin 1905, sid. 125.

⁵ Ministern i furstendömet Liechtenstein, som är en suverän stat, kallas ännu i dag för »Landesverweser».

⁶ Einar Arnórsson: Samband Islands og Danmarkur, Reykjavik 1911, sid. 147.

personalunion med Danmark, baserar jag denna förbindelse på Gamli Sättmáli, hvars sista paragraf medgaf upphäfvandet af konungagemenskapen, samt den oktroyerade grundlagen af år 1874, som visserligen hänvisar till den danska lagen af år 1871, men mot hvilken senare Island bestämdt protesterat¹. Jag är fullt ense med prof. Berlin och den af honom citerade prof. Blomberg däruti att Kanada och de andra själfstyrande britiska kolonierna ej äro själfständiga stater i personalunion med Storbritannien. Dylik *delegerad statsmakt* har dock ej Island.

Islands ställning sådan den nu faktiskt, om ock ej rättsligt, gestaltar sig, är, som jag i min föregående uppsats i denna tidskrift framhållit, i längden ohållbar. Meningarna brytas skarpt mellan Danmark och Island. Island åtnjuter, enligt hvad äfven hr Berlin erkänner², »paa de aller fleste Omraader næsten ganske samme Frihed, som et fuldt selvstændigt Land». Det är då ej alls underligt, att det med den rättsliga grund, det förfogar öfver, äfven fordrar att blifva erkändt som själfständig stat. Åsikten om att Island bör vara en suverän stat i union med Danmark har under senare tider vuxit sig stark. Ett bevis på att den börjat slå igenom äfven i Danmark är dansk-isländska kommissionens förslag af år 1908. Orsakerna till, att det ej godtogs på Island, har jag i min föregående uppsats redogjort för. I stället antog isländska alltinget 1909 ett förslag till unionsakt, i hvars första paragraf det heter: »Island är ett fritt och suveränt rike förbundet med Danmark genom gemensam konung och genom de angelägenheter, som utöfvas af danska myndigheter på Islands vägnar enligt denna öfverenskommelse». Blir det antaget äfven af Danmark³, är därmed unionsakten slutgiltigt antagen och därigenom en *ny modern sättmáli* i kraft i ersättning för den gamla, som då träder ur funktion. Island blir i så fall både rättsligt och realiter ett suveränt rike. Ordalydelsen af förbundsaktens andra paragraf, hvori talas om att den för Danmark *nu gällande* ordningen med hänsyn till tronföljden m. m. äfven är gällande för Island, visar, att förbindelsen med Danmark skulle fortfarande bli en *personalunion*.

¹ »Island har trots alla motgångar och pröfningar behållit och bevarat sin egen nationalitet, sitt gamla språk och sina känslor för rätt, frihet och själfständighet. Att en villkorlig administrationspraxis i regeringskollegier ej kan hafva rättslig betydelse med hänsyn till ett folks politiska rättsställning gentemot en annan nation, synes satt utom allt tvifvel». Så uttalade sig de isländska kommittémedlemmarna af dansk-isländska kommissionen af olika politisk färg, dåv. minister Hannes Hafstein, nuv. jur. prof. Lárus Bjarnason, sysselmannen (härads höfdingen) Jóhannes Jóhannesson, sysselmannen Steingrímur Jónsson, byråchefen Jón Magnússon, nuv. rektorn Stefán Stefánsson samt nuv. talmannen för alltinget, redaktören Skúli Thoroddsen (Bet. afgifven af Den Dansk-Islandske kommission, sid. 26).

² Statsv. Tidskr. 1911, sid. 187.

³ Isländska regeringen har öfverlämnat det isländska förslaget till unionsakt till danska regeringen. Huruvida denna kommer att framlägga det för riksdagen, är ej ännu känt.

Årets allting har ånyo protesterat mot lagen af 1871 samt antagit ett förslag om ändring i den nu gällande författningslagen. Detta går bl. a. ut på, att konungen skulle aflägga ed på Islands författning, att ministrarna blifva tre till antalet, hvaraf en premierminister, afskaffande af kungavalda medlemmar af alltinget samt valrätt och valbarhet för såväl män som kvinnor. I förslaget upptages ej det sedan 1903 gällande åliggandet för ministern (ministrarna) att förlägga de erforderliga ärendena för konungen i danska statsrådet. Författningsförslaget skall behandlas af urtima allting nästa år; valen därtill äga rum nu i höst. Indirekt torde valstriden komma att gälla fastslående af alltingsmannakandidaternas ställning till frågan om Islands suveränitet samt om deras förhållande till det af alltinget, som förut nämndt, antagna förslaget till unionslag.

»Det enda Danmark skulle förlora», skrifer en framstående isländsk politiker, »genom att Island fick sin fulla rätt i personalunion med detsamma skulle vara den suveränitetskänsla, det nu har gentemot oss. Men om Danmark här för etiken in i politiken, så blir det ett föregångsfolk och inhöstar för det första ära och erkännande för en ädel handling, som man väl icke själf vill utföra, men säkert erkänner hos andra. För det andra skulle det förvärfva en verklig vänskap från isländarnes sida och därigenom en möjlighet till fortsättande af sina handelsförbindelser med Island, som i motsatt fall ej ha mycket att stödja sig på»¹. Och samme politiker fortsätter: »Jag har en orubblig tillit till det danska folkets humanitet. Men t. o. m. om allt förenade sig emot oss, så vet jag, att isländarne vilja fortsätta striden, lojalt och parlamentariskt, men segt och ihärdigt, ty deras själfständighetsträngtan har gått dem öfver i kött och blod, och själfständighet är en lifsbetingelse för vår nationalitet».

Så behärskad och lojalt skrifer en man, som prof. Berlin räknar till de »radikale islandske Patrioter», som han beskyller för att agitera för skilsmässa mellan Island och Danmark².

Mycket mer skulle vara att tillägga gentemot prof. Berlins senaste afhandling. Jag påpekar ännu en gång, att jag här endast behandlat några af hufvudpunkterna i densamma och på intet vis presterat något uttömmande bemötande.

¹ Bjarni Jónsson frá Vogu: Om isländsk kunst og politik, Kristiania 1910, sid. 26.

² Statsv. Tidskr. 1911, sid. 195.

2.

Et Svar til Redaktør Ragnar Lundborg.

Redaktionen har vist mig den Elskværdighed at give mig Lejlighed til at svare Red. Lundborg omgaaende. Paa grund af den indskrænkede Plads skal jeg holde mig alene til et Par Punkter. Men dette vil sikkert ogsaa være tilstrækkeligt.

Først er der P. A. Munchs fejlfulde Oversættelse af Gamle Sattmali, som Lundborg i sit Hovedskrift slavisk har fulgt i Stedet for at holde sig til den rette islandske Tekst i Norges gl. Love, som han dog citerer for at give sig Udseende af at være en grundig Videnskabsmand, der har sin Viden fra første Haand. Og det drejer sig her vel og mærke om det Hoveddokument, der sammen med den i det væsentlige enslydende saakaldte gamle Overenskomst af 1302 efter Lundborgs Paastand skal være det eneste endnu gyldige Grundlag for den statsretlige Forbindelse mellem Island og Danmark.

Red. Lundborg vil nu gøre Fejlene i P. A. Munchs Gengivelse til »mindre Fejl». Men i Virkeligheden er de, som af mig oplyst, saa graverende at det er ikke helt med Urette, at JON SIGURDSSON, hvis Autoritet som Tekstudgiver ingen og i hvert Fald ikke Lundborg kan nægte, i Noterne til Udgaven af Gamle Sattmali i Diplomatarium Islandicum I S. 669 ironisk udtaler følgende: »Den Oversættelse, som P. A. Munch giver i sin »Det norske Folks Historie» IV, S. 367—369, maa paa flere Punkter snarere kaldes en ny Overenskomst af ham end Islændernes Overenskomst.» Naar Lundborg desuagtet i sit tyske Skrift kritikløst gentager alle P. A. Munchs Fejl og Udeladelser, da kan det kun forklares ved, at han enten ikke har haft den islandske Tekst i sin Haand, skønt han giver sig Mine af det ved at citere den, eller i hvert Fald den Gang ikke har forstaaet blot saa meget Islandsk, at han har været i Stand til at opdage P. A. Munchs aabenbare Fejl. Hvilken Forklaring of disse, Hr. Lundborg vil vælge, er den lige fældende for ham som formentlig videnskabelig Autoritet i det islandske Spørgsmaal.

Saa er der den berømmelige islandske Adressebog af Aar 1910, der i Virkeligheden er hans eneste Bevis for, at Island i 1262 blev og endnu retligt er et suverænt Kongerige, Kongeriget Island. Red. Lundborg udtaler nu, at denne Adressebog er skrevet af en »fremragende islandsk Jurist», Advokat Sveinn Björnsson, »som saaledes giver dens Udtalelser auktoritativ Kraft». Naiviteten i disse Udtalelser er saa himmelraabende, at man næsten ikke ved, hvad man skal tænke om den, der udtaler dette. Thi nævnte Sveinn Björnsson, den tidligere islandske Minister Bjørn Jonssons Søn, er muligt en duelig og i hvert Fald sikkert stræbsom Sagfører og ivrig radikal islandsk Patriot, men han vil sikkert ikke

engang selv udgive sig for at være en særlig fremragende Jurist, endsige Autoritet i Videnskaben, med hvilken han vistnok aldrig har givet sig af.

Nu tilføjer Lundborg, at det vist næppe »generelt taget» er umuligt at hente, »videnskabelige Resultater» i en Adressebog. Nej, helt umuligt er det maaske ikke, men det er just ikke der man plejer at finde dem. Men for at holde mig til det konkrete, skal jeg nu anføre de Guldorn, Red. Lundborg har fundet i sin islandske Adressebog, som jeg nu har skaffet mig Lejlighed til at se. Citatet S. 3 i Adressebogen lyder saaledes: »Landet var først en Fristat — — — Denne Forfatningsform varede, med faa Ændringer, indtil Aaret 1263. *Da blev Landet Kongerige*, idet den norske Konge, Haakon den gamle, blev valgt til Konge for Island». Dette er alt! Og det er endda aabenlyst urigtigt, idet det ikke var i Aaret 1263, men i Aarene 1262—64, at Islænderne underkastede sig den norske Konge, og denne sidste aldrig kaldtes Islands Konge, men altid lige fra først af kun Norges Konge, saa at det i Virkeligheden simpelthen var Norges Konge, Islænderne paa visse Vilkaar underkastede sig. Men det er altsaa disse ganske værdiløse og fuldkommen ubestyrkede Oplysninger i en Adressebog fra 1910, som Lundborg i et videnskabeligt Tidsskrift har dristet sig til at anføre som sit eneste videnskabelige Bevis for Paastanden om Islands Stilling som suverænt Kongerige fra 1262 og til Nutiden! Hvem kan dog herefter tage Hr. Lundborg alvorlig?

Naar endelig Lundborg strængt bebrejder mig at have stemplet et islandsk Skrift med den højt klingende Titel »Islands Rigsrettigheder» som et partipolitisk Tendensskrift, saa skal jeg oplyse, at den fornemste af dette Skrifs Forfattere, nemlig Prof. juris ved Islands ny Universitet EINAR ARNORSSON nu i Virkeligheden selv har godtgjort Urigtigheden af sin i dette Skrift forkyndte Lære om Island som staaende i blot Personalunion med Danmark. I det lige udkomne sidste Hefte af Tidsskriftet »Andvari» erkender han nemlig nu, se navnlig S. 185 fg., at Islænderne forlængst, navnlig ogsaa efter 1874, har anerkendt Island som en Del af den danske Stat og anerkendt den danske Lovgivningsmagts Ret til at raade i de fælles Anliggender. Og han udtaler nu udtrykkeligt S. 134 fg., at ved Indførelsen af Enevælden 1662, faldt den Ret for Islænderne til at opsigte Gamle Sattmali, som Lundborg vil paastaa endnu gælder, »helt bort». Saaledes begynder altsaa nu Islænderne selv at tage Afstand fra den uheldige Hr. Lundborg!

Hermed tror jeg trygt at kunne indanke mit lille muntre Mellemværende med Karlskrona-Tidendens Redaktør til den upar-tiske svenske Offentligheds Dom.

Knud Berlin.

Härmed förklaras debatten i denna sak f. n. avslutad i tidsskriftens spalter.

Red.

Litteratur.

M. MARCUS, *Den svenska tobaksindustrien år 1908. Akademisk afhandling* (1911), utgör, förutom förordet och ett slutkapitel om »Olikheter mellan tobaksindustriens viktigaste produktionsgrenar» (sidd. 251—266), Del II af Betänkande och förslag angående reglering af tobaksbeskattningen afgifna den 2 sept. 1911 af särskildt utsedda kommitterade. Afhandlingens författare har inom kommerskollegium haft att såsom förste aktuarie å tjänstens vägnar utföra och leda den utredning, som kommerskollegium fått sig anförtrodd af tobaksskattkommitterade, sedan dessa under samarbete med sakkunnige ur tobaksindustrien och chefen för kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik¹ uppgjort plan och frågeformulär för enquêten, vid hvilket samarbete författaren varit sekreterare; vid utredningen har biträdt amanuensen i kommerskollegium Ernst Höijer; författaren har däremot utarbetat redogörelsen.

I förordet påpekas, att en statistisk enquête ofta med svårighet undgår att bli »en samling frågeformulär, som i vissa punkter äro antingen för vidlyftiga och bereda vederbörande uppgiftslämnare en betydande möda vid besvarandet, där de icke endast ofullständigt besvaras, eller ock för knapphändiga och lämna vissa viktiga förhållanden obeaktade . . . Det skall icke bestridas, att de till grund för här omhandlade utredning liggande frågeformulären i vissa fall visat sig lida af de påpekade bristfälligheterna. Detta gäller i all synnerhet de frågor, som hänföra sig till den vid fabrikationen förbrukade råtabaken, till specifikationen af de färdiga fabriken samt till ekonomien, således till åtskilliga af utredningens väsentliga moment». Icke desto mindre har författaren lyckats få fram en synnerligen fyllig och omfattande redogörelse för vår svenska tobaksindustri år 1908, hvilket delvis förklaras af kompletteringsarbete för utredningens fullständigande genom special-enquête och en vidlyftig korrespondens.

Behandlingssättet af ämnet lämnar emellertid från vetenskaplig synpunkt tillfällen till åtskilliga anmärkningar, och då några af dessa ej torde sakna allmänna intresse, i synnerhet i betraktande

---

¹ Den bekante förf. till den tio år äldre monografien öfver vår tobaksindustri, H. ELMQUIST.

af sannolikheten för att författaren skall finna efterföljare, framträdande med monografier öfver andra svenska industrier, påpekas här följande:

inom tobaksindustrien förekomma tre sins emellan så skiljaktiga industrigrenar som snus-, cigarr- och cigarettfabrikationen, hvar och en med sin särskilda, från de öfrigas helt afvikande teknik och med djupgående olikheter i fråga om kapitalbehof, ekonomisk afkastning och marknadsförhållanden; en fjärde industrigren utgöra de s. k. blandade fabriker; de olika industrigrenarna kunde då möjligen lämpligast ha behandlats hvar för sig; därpå skulle framställningen ha vunnit i klarhet och äfven i resultat; specialföretagen och generalföretagen inom tobaksindustrien torde ha hvar sina ekonomiska fördelar och nackdelar, hvilka bort komma bättre till synes vid redogörelsen för fabrikerens ekonomi;

för den svenska tobaksindustriens, särskildt cigarr- och cigarettindustriens, ekonomiska förhållanden så betydelsefulla omständigheter som förändringarna i världsmarknadspriserna å råvarorna eller tillförandet till den svenska industrien af utländskt kapital lämnar utredningen ofullständiga eller inga uppgifter om, liksom öfverhufvudtaget den internationella miljön saknas;

historiken, som förutskickats redogörelsen för den svenska tobaksindustrien år 1908, saknar hvarje systematiskt samband med afhandlingens hufvudparti, i hvilken den ingenstädes återropas och till hvilket den icke håller hänvisar; vid densamma äro de viktigaste historiska källor förbisedda, t. ex. STIERNMAN *Comm.*¹, källförteckning och källkritik saknas och uppdelningen på de fyra hufvudafdelningarna, industrien, tobaksodlingen, handeln, konsumtionen, ger anledning till omsägningar och kørshänvisningar samt brytes genom meddelanden om konsumtionen under industrien, om handeln under konsumtionen etc., hvilket visar uppdelningens olämplighet; en uppdelning efter den ekonomiska historiens principer på tre hufvudafdelningar, den första med uppgifter om tobakshandterings faktiska utvecklingshistoria, den andra med skildring af lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder till handterings främjande och reglering och den tredje med framställning af den ekonomiska politikens idéer och syften, skulle utan tvifvel visat sig fördelaktig; hvad historiken nu ger på dessa tre områden är synnerligen ofullständigt, och framställningen af merkantilismen (sidd. 9—11) röjer väsentliga missuppfattningar; det är så mycket mera att beklaga, att historiken i detta fall erhållit formen af en löslig skiss, som historien om vår tobakshandtering utan tvifvel erbjuder lärrika moment med hänsyn till utredningens syfte²;

¹ AXEL OXENSTIERNAS Skr. o. brevväxl. Afd. II, 11: 685 ff. innehåller Tabeller öfver Sveriges (utom Finland) import och export sjöledes åren 1637—1640 och 1645 med intressanta siffror för tobakshandeln.

² Vid afhandlingens ventilation vid Göteborgs Högskola påpekades utförligare historikens brister; mina anmärkningar och reflexioner till torp-

de statistiska siffrorna i afhandlingen användas någon gång till ganska sterila sammanställningar, t. ex. i tabellen öfver tobaksindustriens tillverkningsvärde i förhållande till tillverkningsvärdet af rikets hela fabriksindustri åren 1896—1908 (sid. 23);

å andra sidan skulle de meddelade siffrorna någon gång kunnat tjäna till underlag för slutsatser, som försumrats, t. ex. tabell III öfver tobaksindustriens antal företag fr. 1850—1908, hvilken synes ha kunnat ge ett material till bedömande af företagens lifslängd på vida bättre grunder, än som skett i afhandlingen;

de statistiska siffrorna erhålla ej alltid de nödiga korrigerande förklaringarna, t. ex. vid jämförelsen mellan den genomsnittliga kapitalkraften hos företag i enskilda familjers ägo och hos aktiebolagen, där de förras betydligt lägre siffror i verkligheten motsvara större soliditet;

till uppgifterna om de olika företagens nettoafkastning meddelas först ett femtiotal sidor längre fram en viktig reservation, att chef för familjebolag i allmänhet ej afräknar lön.

Om än anmärkningar kunna göras mot här ifrågavarande arbete ur synpunkten af vetenskaplig metod, torde det likvisst vara en statistisk prestation af stor förtjänst, och det återstår endast att önska, att historiska och statistiska utredningar måtte komma till stånd rörande äfven andra svenska industrier.

---

kommissionens betänkande i Ekon. tidskr. 1911 ha framkallat ett genmäle från nämnda kommissions sekreterare, uti hvilket dessa anmärkningar betecknas som »ett akademiskt opponentskap på afvägar»; det kan dock näppeligen sättas i fråga, att den akademiska kritiken borde spara sig besväret med att förfäktas krafven på vetenskaplig metod vid national-ekonomiska och statistiska utredningar; allra minst kan sådant begäras, om en dylik utredning användes till specimen för vinnande af doktorsgraden.

Emil Sommarin.

Till red. insända skrifter:

- Arbetsstatistisk Tidskrift*, utg. af Industristyrelsen i Finland. Årg. 5. N:r 4. Hfors 1911.
- Bidrag till Sveriges officiella statistik*. C) Bergshandteringen 1910. Sthlm 1911.
- Budkavlen*. Tidskrift för social etik och ekonomisk reform. Organ för Ekonomiska frihetsförbundet. Årg. III. N:o 9. Sthlm 1911.
- Ekonomiska Samfundet i Finland*. Föredrag och förhandlingar. Band VII. H. 10—13. Hfors 1911.
- Finsk Tidskrift*, utg. af R. F. v. WILLEBRAND. T. LXXI. H. III—IV. Hfors 1911.
- Industria*. Svenska arbetsgifvareföreningens tidning, utg. af AXEL BRUNIUS. Årg. VII. N:o 18—21. Sthlm 1911.
- K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik*. Arbetsstatistik. F: 1. Kollektiv-aftal i Sverige träffade under år 1908. Sthlm 1911.
- Meddelanden angående försäkringsväsendet i Sverige för år 1910*, hämtade och sammanförda ur försäkringsbolagens officiella uppgifter för nämnda år af JOHAN LEFFLER. Sthlm 1911.
- Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik*. 1911. N:o 8—9. Sthlm 1911.
- Mercator*. Tidskrift för Finlands näringslif. Årg. VI. N:o 36—44. Hfors 1911.
- Nationaløkonomisk Tidsskrift*. Udg. af Nationaløkonomisk Forenings Bestyrelse. Red. ADOLPH JENSEN. 1911. H. 5. Kbhvn 1911.
- Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri*, utg. af Letterstedtska Föreningen. Red. OSCAR MONTELIUS. 1911. H. 5—6. Sthlm 1911.
- Riksförsäkringsanstaltens underdåniga berättelse för år 1910*. Sthlm 1911.
- Samling af anmälningar till sjukkasseregistret*. 1911. N:r 1. Sthlm 1911.
- Skogsvårdsföreningens Folkskrifter*. N:r 26. Sthlm 1911.
- Skogsvårdsföreningens Tidskrift*. Red. GUNNAR SCHOTTE. Årg. 9. H. 9—10. Sthlm 1911.
- Social Tidskrift*. Årg. XI. H. 9—10. Sthlm 1911.
- Statistisk Månadsskrift*, utg. af Stockholms stads statistiska kontor. Årg. VI. H. 8—9. Sthlm 1911.
- Statsøkonomisk Tidsskrift*, utg. af Bestyrelsen for den Statsøkonomiske Forening. 1911. H. 1. Kria 1911.
- Svensk Tidskrift*, utg. af ELI F. HECKSCHER och GÖSTA BAGGE. Årg. I. H. 7. Sthlm 1911.
- Tiden*. Månadsskrift för socialistisk kritik och politik. Utg. av Sveriges socialdemokratiska arbetarparti. Red. HJALMAR BRANTING och RICKARD SANDLER. Årg. 3. N:o 9—10. Sthlm 1911.
- Tidskrift*, utg. af Juridiska Föreningen i Finland. Årg. 47. H. 3—4. Årg. 46. Bilaga: Kort redogörelse för Keiserliga Senatens Justitie-Departements utslag och domar för år 1909. (Senare delen jämte sakregister). Hfors 1911.

Innehåll:

- C. A. Reuterskiöld**, Regementet i Sverige.
- Pontus Fahlbeck**, Nymalthusianismen från rasbiologisk och rashygienisk synpunkt.
- Lage Staël von Holstein**, Om lufterätt och luftkrig.
- Carl Harald Trolle**, Den engelska regeringens förslag om obligatorisk sjuk- och arbetslöshetsförsäkring.
- Ragnar Lundborg**, Islands folk- och statsrättsliga ställning. Genmäle till Professor Knud Berlin.
- Knud Berlin**, Om Islands statsretlige Stilling. Et Svar til Redaktør Ragnar Lundborg.
- Litteratur.**

Inom kort utkommer ett extrahäfte af tidskriften.

Brand- och Lif-
försäkringsaktiebolaget

SKÅNE

☛ Malmö ☛

≡ Samtliga fonder 31 1911 ≡
öfver 30,000,00 kr.,

däraf garantifondsforbindelser 10,800,000 kr.

Meddelar **brand-** och **lifförsäkringar.**

För bolagets liffförsäkringar gälla nya, af Kungl. Maj:t i Nov. 1910 fastställda grunder, innebärande ytterst tidsenliga och liberala försäkringsvillkor. Bolagets nya prospekt af 1911 innehåller en rikedom på försäkringskombinationer, delvis för vårt land nya, och tillhandahålles på begäran hos bolagets agenter.

≡ Lifräntor ≡ Pensioner ≡